

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА КРАЇНОЗНАВСТВА ТА ТУРИЗМУ

РОЗВИТОК ОСВІТНЬОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

за спеціальністю: 242 Туризм

галузі знань: 24 Сфера обслуговування

на здобуття освітнього ступеню: Магістра

за освітньо-науковою програмою: Туризм

Магістерська робота
студентки денного відділення
Чаблук Карини Сергіївни

Науковий керівник:
д.геогр.н, проф. Любіцева О.О.

КИЇВ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методичні положення туризмологічного дослідження освітнього туризму.....	6
1.1.Сутність освітнього туризму.....	6
1.2 Етапи та фактори розвитку освітнього туризму.....	10
1.3 Методика дослідження освітнього туризму.....	15
Висновки до першого розділу.....	16
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ОСВІТНЬОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	18
2.1. Узагальнення світового досвіду розвитку освітнього туризму.....	18
2.2. Аналіз стану освітнього туризму в Україні.....	25
2.3 Тенденції розвитку освітнього туризму в Україні.....	31
Висновки до другого розділу.....	34
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ОСВІТНЬОГО ТУРУ.....	37
3.1. Шляхи оптимізації освітньої міграції українців.....	37
3.2 Пропозиції для покращення освітнього туризму в Україні.....	41
3.3 Розробка освітнього туру «Пізнаємо Україну разом».....	48
3.3.1 Програма туру.....	50
3.3.2 Реклама туру.....	55
3.3.3 Калькуляція туру.....	56
Висновки до третього розділу.....	58
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64

ВСТУП

Індустрія туризму є однією з незамінних сфер діяльності економіки країни. Швидкий розвиток комунікаційних технологій, що відбувся з глобалізацією, розвиток швидкості комфорту, транспортних засобів відіграв важливу роль у розвитку туризму.

Подорожі посідають значуще місце у нашій освіті та є важливою частиною системи освіти. Освіта без подорожей не обходиться. Раніше подорожувати було непросто, без зручностей, але тепер з новими видами транспорту та науковими вдосконаленнями це стало швидким, легким, дешевим, цікавим і приємним. З новими видами транспорту, такими як величезні круїзні кораблі, швидкі та комфортні поїзди, електротранспорт, літаки, подорожі стали цікавішими та комфортнішими. Таким чином, подорожі стали важливою частиною системи освіти, розширення знань, розвитку інноваційних ідей і вдосконалення процесу мислення. Подорожі дають повні знання, тоді як читання книг дає половину або часткову інформацію про речі.

Освітній туризм стає все більш популярним новим напрямком у світовій індустрії туризму. Основною метою освітніх подорожей є отримання знань і досвіду. Люди відвідують певний регіон або країну, щоб вдосконалити себе в певній сфері, пізнати щось нове або навіть навчитися чомусь. Освітній туризм може мати різноманітні напрямки та служити різноманітним інтересам. У той же час освітній туризм створює культурну взаємодію між людьми, даючи людям можливість пізнати різні культури та характери з різних регіонів. Завдяки туризму люди відкривають красу інших країн та отримують знання. Освітній туризм виходить за рамки цікавості, інтересу чи захоплення конкретною темою, але включає елемент організованого навчання.

Освітній туризм може мати позитивний вплив на національну економіку через надходження іноземної валюти, збільшення витрат масового споживання на основні потреби людей, збільшення капітальних витрат на об'єкти та послуги, пов'язані з освітнім туризмом.

На освітній туризм не впливають сезонні фактори, як на звичайний туризм. Цей вид туризму підвищує економічний добробут країни, яку відвідують з освітньою метою, і сприяє її економіці.

Сьогодні освітній туризм поширений у багатьох країнах світу. Деякі з цих країн – Великобританія, США, Німеччина, Австралія чи Канада. Люди їдуть до цих країн для різноманітних освітніх заходів. Деякі йдуть до університетів для бакалаврату, магістратури, деякі для навчання в мовних школах, деякі для участі в конференціях, а деякі для участі в програмах стажування. В епоху розвиненої системи міжнародних відносин освітні тури за кордон користуються великим попитом, і поїздка в іншу країну для отримання нових знань не здається чимось надзвичайним і привілейованим.

Україна має великий потенціал, адже у нас є багато освітніх ресурсів, також гарні освітні послуги, що приваблюють іноземців, проте війна внесла свої корективи, що знизило рівень відвідуваності. Освітній туризм в Україні може стати туристичною тенденцією в майбутньому завдяки своїй привабливості, орієнтованій на конкретну мету -навчання під час подорожі.

Необхідність підвищити рівень освітнього туризму в Україні та популяризувати українську культуру та історію зумовлює **актуальність** нашої роботи.

Мета дослідження – розглянути класифікацію туризму, та визначити місце освітнього туризму у ній. Також проаналізувати стан освітнього туризму в Україні. Визначити шляхи напрямку освітнього туризму в Україні, та розробити освітній тур.

Для досягнення поставленої мети передбачається виконання таких **завдань**:

- 1) розглянути сутність освітнього туризму;
- 2) дати загальні поняття освітнього туризму;
- 3) проаналізувати види освітнього туризму;
- 4) визначити вплив війни на освітній туризм;
- 5) проаналізувати світовий досвід освітнього туризму;

- б) проаналізувати стан освітнього туризму в Україні та визначити основні його напрямки;
- 7) створити пропозиції щодо покращення освітнього туризму в Україні;
- 8) розробити унікальний тур, щоб поширити українську культуру.

Об'єктом дослідження освітній туризм як один з важливих напрямів розвитку в Україні.

Предметом дослідження роботи є напрямки розвитку освітнього туризму.

У роботі застосовались такі **методи дослідження**: : описовий метод, метод систематизації, аналітичний метод, та метод порівняння.

Базою дослідження є досвід власного стажування за освітньою програмою Ерасмус+.

Наукова новизна полягає у систематизації новітніх видів освітнього туризму, а також започаткування нових напрямків, які виникли під час війни;

РОЗДІЛ 1. Теоретико-методичні положення туризмологічного дослідження освітнього туризму

1.1. Сутність освітнього туризму

Туризм є однією з високоприбуткових та зростаючих галузей світової економіки, що розвивається у взаємодії з іншими складовими сектора послуг.

Туризм поділяють на такі види в залежності від мети подорожі; релігійний; діловий; культурний; спортивний; пригодницький; освітній; лікувально-оздоровчий; сільський; гастрономічний; лижний; круїзний; кінний; освітній.

Головною тенденцією туризму є розширення напрямів туристичного попиту. У свою чергу це призводить до формування безлічі нових спеціалізованих туристичних ринків, які мають певні характерні риси. На сьогоднішній день, серед усього різноманіття видів туризму, особливу увагу заслуговує освітній туризм, який має не тільки багату історію, проте значні перспективи подальшого розвитку. Адже, освітній туризм дає змогу розширити наш кругозір, пізнати культуру іншої країни та народу, також познайомитись з історією та традиціями, що сприяє підвищенню якості знань. Також відзначимо, що це високо вмотивована подорож. Для багатьох людей освіта є досить складною проблемою. Завдяки освітньому туризму можна легко та швидко засвоїти необхідні знання та навички.

Туристичний продукт базується на туристичних ресурсах. Це природно-кліматичні, соціально-культурні та історичні, розважальні, культові, релігійні та інші ресурси, які сприяють задоволенню туристичних потреб. Продукт освітнього туризму - це поєднання туристичного продукту і продукту освіти. Ця комбінація добре інтегрована та поєднана для задоволення туристичних та освітніх потреб споживачів.

Досить багато вчених трактують поняття освітнього туризму по-різному. Хтось визначає освітній туризм, як навчальний, пізнавальний, науковий або навіть інтелектуальний. Для того щоб зробити висновки, що ж таке справді освітній туризм, поглянемо на таблицю визначень.

Визначення	Вчений
<i>Навчальний туризм (або науковий туризм, освітній туризм, інтелектуальний туризм) – це вид туризму з метою отримання освіти за кордоном. [1]</i>	Кляп М.П
<i>“ Освітній туризм – це тури тривалістю від 15 днів до 3 місяців. з метою підвищення кваліфікації або поглиблення знань з тих чи інших дисциплін”[2]</i>	Василенко А.В.
<i>‘Освітній туризм – подорожі, під час яких реалізується навчання в поєднанні з відпочинком.’[3]</i>	Ткачук Л.М.
<i>“Освітній туризм – це пізнавальні тури, що здійснюються з метою виконання завдань, визначених навчальними програмами освітніх установ”</i>	Ritchie B.W.
<i>“Освітній туризм- подорож з метою отримання освіти за кордоном.” [1]</i>	Шандар Ф.Ф.

Таблиця 1. Визначення освітнього туризму науковцями.

Якщо поглянути та визначення, то можна зробити висновок, що усі запропоновані варіанти схожі між собою у своєму вузькому та широкому значеннях. Більшість авторів, які розглядають освітній туризм, зосереджуються на другій формі, в якій освіта стоїть на першому місці, а

туристичний досвід є наслідком подорожей і перебування в інших місцях, окрім місця їх постійного проживання.

За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), освітній туризм вважається формою туризму, яка охоплює різні види туризму, які пов'язані з мотивами туристів подорожувати, брати участь і залучатися до різних процесів навчання, самовдосконалення.

Тож можемо впевнено сказати, що освітній туризм- це подорож, метою якої є отримання певних знань чи навичок.

На сьогоднішній день існує ряд цікавих видів освітнього туризму:

- освітні поїздки з метою вивчення загальноосвітніх чи спеціальних предметів (короткострокове навчання у школах чи вишах);
- освітні поїздки з метою вивчення іноземних мов у відповідному мовному середовищі (Найпоширеніший вид в освітньому туризмі, оскільки охоплює майже всі вікові категорії. Тривалість турів в середньому – 2-4 тижні. Мовні тури можуть бути індивідуальними та груповими);
- освітні поїздки до установ, організацій та підприємств з метою отримання (підвищення) кваліфікації;
- участь у семінарах, конференціях, конгресах, творчих майстернях та майстер-класах, метою яких є обмін досвідом та здобуття нових професійно- важливих знань, умінь, інформації.
- спортивні тури (серед них можна назвати тури з навчанням гри в гольф, кінному спорту, серфінгу, катання на гірських лижах, тощо. Головним завданням спорт-туризму стоять тренування, навчання та досвід у тому виді спорту, який обраний як основний);

Освітній туризм виконує такі функції:

– інтелектуально-освітню, що реалізується через створення умов для розвитку творчої, інтелектуальної, освіченої особистості завдяки поєднанню туристичних, культурно-освітніх, духовно-естетичних та оздоровчих форм активної роботи;

– культурно-пізнавальну, спрямовану формування культури населення з допомогою виховної діяльності викладачів. Відбувається передача соціального досвіду та культури у сфері взаємодії учнів із навколишнім природним середовищем;

– рекреаційно-оздоровчу, націлену на відновлення моральних, фізичних, психологічних сил учасника туру, лікування конкретних захворювань природними джерелами.

Освітні тури дуже цікаві своїми формами. Тож можемо класифікувати за певними групами. Наприклад:

- Існують довгострокові тури та короткострокові. Освітній туризм у свою чергу не залежить від тривалості. Адже можуть бути короткострокові курси, або ж навпаки, довгострокове навчання.
- Залежно від пори року є зимовий та літній туризм. Також, на освітній туризм не впливає пора року.
- За рівнем доступності, освітній туризм призначений (за своєю ціною та навантаженням) лише певній (обмеженій) категорій людей.
- За місцем проведенням, освітній туризм може бути як внутрішнім так і зовнішнім, тобто міжнародним.
- За своєю організацією, освітній туризм є плановим та організованим.[10]

Якщо брати за основу мету туризму, то освітній туризм має тісний зв'язок з екскурсійним (відвідування музеїв, освітні екскурсії), культурним (отримання знань про історію та традиції) пізнавальний, гастрономічним (кулінарні стажування, курси), спортивним (різноманітні змагання), екологічним (відвідування парків, заповідників з науковими цілями, участь у збереженні довкілля).

Причини для освітніх подорожей дорослих людей досить різноманітні: від бажання з користю для саморозвитку провести вільний час, перебуваючи на відпочинку за межами звичного середовища, до прагнення задовольнити

власні пізнавальні та професійні інтереси, отримати нові знання та вміння, переміщаючись для цього в ті регіони та країни де можна задовольнити ці потреби максимально ефективно.

Отже, освітній туризм – це поїздка за кордон з метою навчання. При цьому навчання може бути як на перший план, так і бути другорядним завданням поїздки. Під час освітнього туру люди підвищують кваліфікацію, обмінюються досвідом із зарубіжними колегами, вдосконалюють знання іноземної мови, розкривають свої таланти, проводять наукові дослідження, знаходять нові перспективи, про які раніше не замислювалися. Очевидно, що навчальні тури мають багато переваг і дають потужний поштовх для інтелектуального розвитку та кар'єрного зростання.

1.2 Етапи та фактори розвитку освітнього туризму.

У кожному епоху історії люди подорожували з різних причин. Туризм виник як результат потреб людей, таких як подорожі, побачення, дослідження, знайомство з новими людьми. Сьогодні мільйони людей подорожують з місць, де вони продовжують своє повсякденне життя, в інші місця на тимчасовий період. Під час цього переміщення використовуються транспортні засоби та розміщення, заклади харчування та напоїв та розваг. Розвиток промисловості, збільшення доходу на душу населення, зростання рівня добробуту, збільшення часу відпочинку людей надали туризму зовсім інший напрямок. Особи, які мають більше вільного часу та фінансові можливості, виявляють бажання брати більше відпусток, брати участь у розвагах та інших цікавих заходах.

Між освітою та туризмом існує дуже міцний зв'язок. Основною метою є задоволення культурних та освітніх потреб людини. Освітній туризм бере свій початок з глибокої давнини. Залежно від соціально-економічних, політичних, культурно-історичних обставин на різних історичних етапах свого розвитку освітній туризм мав свої особливості.

Загалом виділяють такі етапи розвитку освітнього туризму:

Перший етап, *зародження освітнього туризму*. Цей етап також можна назвати пізнавально-торговельним, адже основна причина подорожей у ранні віки пов'язана з життєдіяльністю людей. Також характерний розвиток торговельних зв'язків. Цей етап пов'язаний з першими експедиціями. Загалом перші маршрути прокладали морякі, торговці, які пізнавали нову культуру інших народів. [11]. Пізнавальні подорожі вже існували в класичному світі та навіть раніше в Єгипті за часів фараонів. У їхніх записах сказано, що вони відвідали відомі пам'ятники та реліквії давньоєгипетської культури, включаючи, наприклад, ступінчасту піраміду Саккара, Сфінкса та великі піраміди Гізи. Греки мали подібні традиції. Вони подорожували до Дельфів, брали участь у Піфійських іграх (музичні та спортивні змагання) або перших Олімпійських іграх. Геродот (485–424 рр. до н. е.), письменник, який багато подорожував і цікавився як історією, так і етнологією, відвідав Єгипет, Північну Африку, Чорне море, Месопотамію та Італію, започаткував новий тип дослідницької подорожі [13]. «Подорожі за знаннями» набули популярності в Середньовіччі. Болонський університет вважають першим, який заснований в XI ст., далі Паризький (XII ст.), як «всезагальна школа». Також Париж називали «містом науки» та «новими Афінами»[16].

Другий етап, *елітарний*. Цей період сприятливий для більш швидкого розвитку подорожей Європою. “Гран тур”- початок освітнього туризму, це частина освіти, якою займалась британська аристократична молодь. Метою Гран Туру (Grand Tour) є розширення знань і отримання більш повних знань, частина освіти, вивчення різних мов і вдосконалення мовних навичок. Знайомство з різними країнами та їх розвитком у сфері мистецтва, культури та архітектури. У першу чергу діти дипломатів, державних діячів і багатих сімей також брали участь Гран турах, щоб покращити себе у політичній та культурній сфері. Збільшується кількість німецьких та британських, вчених які відвідали європейські країни [12]. Жан-Жака Руссо (1712–1778), Шарля Барона де Монтеск'є (1689–1755), Йоганна Вольфганга фон Гете (1749–1832),

Готхольда Ефраїма Лессінга. (1729–1781), Йоганн Готфрід Гердер (1744–1803) та багато інших, усі вони подорожували до Італії чи Франції в пошуках повчань і обговорювали набуті за кордоном знання та свій досвід у літературних творах, подорожніх розповідях і подорожніх романах. Навчальні подорожі розширювалися за рахунок залучення інших верств населення та більш коротких подорожей. Представники підприємницького шару середнього класу подорожували до Франції, Британії та Німеччини з явною метою дізнатися про технічний прогрес та інновації індустріалізації. Їх цікавили поточні події в торгівлі, сільському господарстві, промисловості, технології та виробництві, які вони досліджували через безпосередній контакт з окремими людьми[13]. «Chautauqua» - сучасна концепція навчальних канікул, здається, виникла в Чатокуа, інтернаті в Нью-Йорку. Започаткована в 1874 році священником-методистом і бізнесменом із Огайо, Чатокуа поєднує концепцію відпочинку на природі з соціальною діяльністю та можливостями для навчання.

Третій етап, *сучасний*. Даний етап містить дуже важливі інновації в галузі політики та промисловості. У світовому масштабі освітній туризм почав активно розвиватися з кінця 1940-х. паралельно з розширенням міжнародних туристичних зв'язків. Міста перетворювалися на великі, ставали центрами освіти, мистецтва та культури. Взаємозв'язок виробництва, транспорту і ринку удосконалив транспортну систему. У післявоєнні роки освітній туризм стає досить популярним не тільки серед еліти, проте серед усіх верств населення. Особливістю стала масовість, а не елітарність. Поїздки до відомих навчальних закладів Франції (Париж, Монпельє), Англії (Оксфорд) та Італії (Болонья) стали і звичаєм, і складовою освіти [13]. У сучасний етап стало популярним подорожувати в інші країни такі як Велика Британія, США, Канада з цілями вивчити іноземну мову. Молодь почала брати активну участь у міжнародній студентській програмі Work and Travel, яка виникла 1957. Головною метою програми є відправлення молоді, студентів на літню практику з освітньо-пізнавальною метою. Студенти можуть досягти певних

навичок для своєї мацбутньої професії, також не тільки підзаробити, але удосконалити іноземну мову, побачити іншу культуру та встановити певні зв'язки. У сучасний етап виникає досить багато курсів не тільки у Європі та США та а азіатських країнах. Найбільш популярними є короткострокові подорожі до Китаю.

Можемо підсумувати, що освітній туризм має багату історію та великий потенціал. Завдяки постійному та стрімкому розвитку технологій освітній туризм виходить на зовсім інший рівень. Академічні мобільності стали популярними серед молоді, відкриття міжнародних програм обміну, такі як – Erasmus+, UGRAD, FLEX, Chevening, British Council дозволили подорожувати з освітньою метою.

Важливо виділити основні фактори, що сприяють активному розвитку освітнього туризму, серед них

Фактор	Характеристика
Стабілізуючий	<ul style="list-style-type: none"> • Задоволення потреб; • забезпечення зайнятості населення; • отримання знань та навичок.
Локалізуючий	<ul style="list-style-type: none"> • Імідж міста чи країни; • наявність освітнього продукту в регіоні; • транспортна доступність.
Стимулюючий	<ul style="list-style-type: none"> • Створення нових програм обміну; • поява нових напрямків освітнього туризму; • зростання доходів населення.
Лімітуючий	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток віртуального туризму;

	<ul style="list-style-type: none"> • поширення електронної освіти (e-education); • поширення дистанційного навчання. • Covid-19 • війна, виникнення військових конфліктів; • фінансова нестабільність.
--	---

Можемо зробити висновок, що на розвиток освітнього туризму впливає велика сукупність факторів. Наприклад, серед них - транспортна інфраструктура, важлива для розвитку освітнього туризму, рівень освітніх послуг та наявність великого спектру освітніх продуктів, активний розвиток програм обміну, процеси зміцнення міжнародного співробітництва, розвиток науки. Значний вплив на освітній туризм має локалізуючий фактор. Це впливає на те, як відвідувачі почуваються та як їх сприймають у приймаючій країні, а також впливає на їхню вірогідність повернення в майбутньому. Наприклад, наявність місцевої культури та традицій, архітектури, а також можливість комунікувати з місцевими жителями, наявність відповідної інфраструктури та туристичних послуг.

До факторів що стримують розвиток освітнього туризму та мають негативний характер - військові кризи, війни, фінансова нестабільність, поширення онлайн навчання та віртуальний туризм. Більше того складні візові процедури можуть стати перешкодою, а також висока вартість на проживання, харчування, авіаквитки і тд, та відсутність якісних освітніх послуг.

Отож головними факторами, що посприяли зародженню освітнього туризму є: підвищення свідомості, зростання доходу людей, розвиток інфраструктури, культурний обмін, нові програмні обміни, якісна освіта.

1.3 Методика дослідження освітнього туризму

Освітній туризм стає все більш популярний серед туристів, тому потребує детального та ґрунтового дослідження.

Для нашої магістерської роботи було використано ряд методів, які допомогли нам у процесі даного дослідження.

Методика дослідження дозволяє нам визначити стан освітнього туризму, пропозиції у певному регіоні, визначити фактори, що впливають на розвиток освітнього туризму та дослідити об'ємну інформацію та розширити власні знання.

Для того щоб зрозуміти та визначити особливості освітнього туризму в цілому, ми використовували метод аналізування. Більше того, на прикладі аналізу існуючих джерел, статей та публікацій ми визначили головні функції освітнього туризму, його види, фактори та етапи.

У ході нашої роботи для того, щоб визначити тенденції розвитку освітнього туризму, та визначити стан, ми проаналізували на прикладі інших країн, таких як: Велика Британія та Німеччина. Дізнались їхню статистику розвитку освітнього туру та визначили основні та найпопулярніші дестинації. За допомогою аналізу статистичних даних, ми визначали кількість осіб, що обирають освітні програми в Великій Британії, Німеччині та порівняли з даними України.

Досліджуючи питання освітнього туризму в Україні, ми провели дослідження конкурентного середовища та що саме пропонують українські туроператори, визначали їх цілі та зробили висновки, що освітній туризм ще на досить початковому етапі в Україні, проте має досить великі перспективи.

При написанні нашої практичної частини ми скористались методикою розробки туру, а саме такими етапами як:

- Визначення цільової аудиторії;
- вибір маршруту;
- формування маршруту;
- програма маршруту;

- організація екскурсій, майстер-класів, лекцій та семінарів;
- організація розваг;
- калькуляція туру.

Нашою інформаційною базою є праці українських та зарубіжних науковців. Також сайти закордонних університетів, де поширюється новини про академічний обмін, освітні тури, та інші цікаві курси для іноземців, та джерела ілюстративного характеру.

Висновки до першого розділу

Підсумувавши вище сказане, можемо зробити висновок, що освітній туризм - це унікальна можливість отримати певні знання подорожуючи. Освітній туризм передбачає відвідування місць, відомих своєю освітньою цінністю, таких як історичні місця, музеї, наукові установи, культурні центри чи університети.

Ми розглянули різні визначення освітнього туризму вченими, та дійшли до спільного висновку, що освітній туризм- це подорож метою якої є отримання певних знань та навичок.

Метою освітньої подорожі можуть бути різні причини- мовні курси, академічна мобільність, спортивні тури, поїздки для підвищення кваліфікації, участь в майстер-класах, семінарах, тощо.

Ми визначили, що освітній туризм має дуже давню історію розвитку. Виділяють три основних етапи розвитку освітнього туризму – пізнавально-торговельний (основна мета подорожей пов'язана з життєдіяльністю), елітарний (створення Гран-туру, подорожі з метою навчання еліти), сучасний (стрімкий розвиток технологій, доступні поїздки за кордон для усіх верств населення, створення програм обміну, розвиток міжнародних відносин).

У процесі нашого дослідження ми виділили фактори, що впливають на розвиток освітнього туризму. Імідж міста та країни, транспортна доступність, нові програми обміну, розвиток віртуального туризму, військові конфлікти, війна, фінансові можливості- усе це впливає на розвиток освітнього туризму.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ОСВІТНЬОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Узагальнення світового досвіду розвитку освітнього туризму.

Розвиток освітнього туризму є зростаючою тенденцією в усьому світі, і багато напрямків і туристичних компаній визнають потенціал пропозиції досвіду, який поєднує навчання та відпочинок.

В добре розвинених країнах, таких наприклад, як Велика Британія, Німеччина освітній туризм є дуже популярним і постійно удосконалюється, пропонуючи великий вибір освітніх послуг, що задовольняє потреби та інтереси туристів, так і місцевих жителів.

Велика Британія є популярною країною для освітнього туризму, і багато туристів приїжджають, щоб познайомитися з її багатою історією, культурою та природною красою. Британія має класичну та досконалу систему освіти та була названа найкращою країною для отримання освіти. Велика Британія має широкий вибір destinations освітнього туризму, включаючи історичні місця, музеї, культурні центри та академічні установи.

До найвідоміших освітніх destinations відносять:

- **Лондон.** У місті заходяться найвідоміші музеї світу, зокрема Британський музей, Національна галерея та Музей науки. Місто також має багату історію та багато історичних місць, таких як Лондонський Тавер, Букінгемський палац і Вестмінстерське абатство. Лондоні багато відомих художніх галерей, зокрема Національна галерея, Тейт Модерн і Королівська академія мистецтв. Лондон пропонує безліч мовних, бізнес та менеджмент курсів при університетах так і приватних закладах. Лондон визнається найкращим студентським містом світу за версією авторитетного рейтингу QS Best Student Cities.
- **Оксфорд.** Оксфорд є одним із найвідоміших у світі університетських міст і пропонує відвідувачам можливість познайомитися з академічними традиціями Оксфордського університету. Відвідувачі можуть здійснити екскурсії

історичними будівлями університету, такими як Бодліанська бібліотека та коледж Крайст-Черч. Близько 200 професійно орієнтованих курсів (археології, медицини, зоології) проводяться для зацікавлених студентів з інших країн, з метою підготовки їх до роботи за фахом.

- **Кембридж.** Кембридж є однією з найкращих destinations для туристів, які хочуть покращити свої знання англійської мови. Кембридж дає можливість навчатись людям різного віку та інтересів. Кембриджський університет пропонує широкий спектр курсів, наприклад, фінанси, право, інженерія, та курси творчого письма. Популярні і бізнес курси серед іноземців, які обирають навчання у Cambridge Judge Business School. Незалежно від того, чи турист хоче отримати нові навички, покращити свою англійську, отримати кваліфікацію чи взяти участь у будь-яких інших освітніх турах, у Кембриджі завжди великий вибір.
- **Стратфорд-на-Ейвоні.** Стратфорд-на-Ейвоні є місцем народження Вільяма Шекспіра і пропонує відвідувачам можливість ознайомитися з життям і творчістю драматурга. Туристи можуть оглянути місце народження Шекспіра, а також театри та виставки Королівської Шекспірівської компанії.
- **Ліверпуль.** Ліверпуль відомий своєю багатою культурною історією та є місцем народження The Beatles. Відвідувачі можуть відвідати музей The Beatles Story, який розповідає історію славетного гурту, а також інші культурні установи, наприклад Тейт Ліверпуль і Музей Ліверпуля. Тож музичні та арт тури, щоб навчитись грати на музичних інструментах та пізнати мистецтво найбільш популярні у Ліверпулі [21].

За даними British Council, міжнародної організації, що представляє культуру та освіту у Великій Британії, щорічно близько 600 000 людей приїжджають до країни з метою вивчення англійської мови. Окрім вивчення

англійської мови, у країні також поширені спортивні тури. Також багато туристів відвідують Велику Британію з метою навчання в грі в гольф, кінному спорту, серфінгу [18].

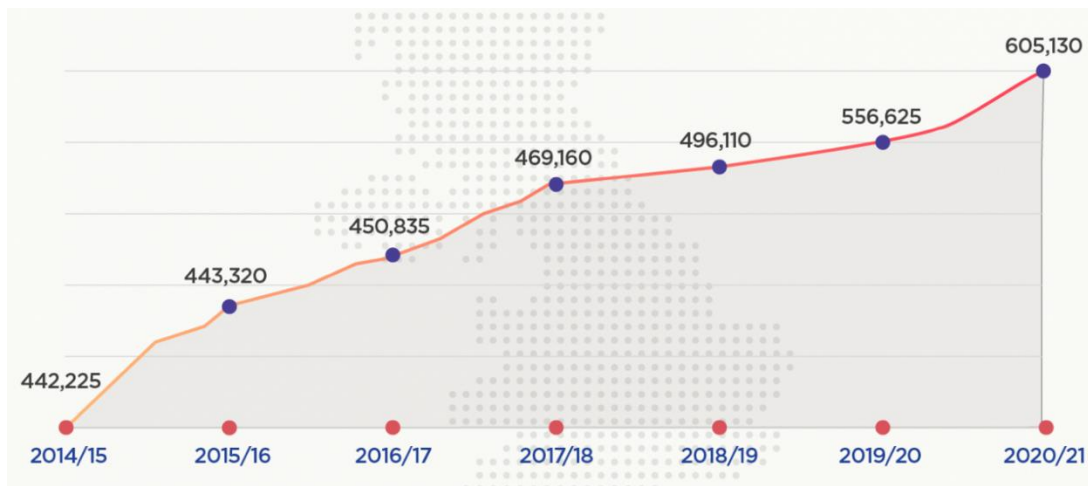

Рис 2.1. Кількість туристів, які відвідали Велику Британію з метою отримання знань [20].

Дана статистика показує, що з кожним роком розвиток освітнього туризму все зростає і стає все більш популярним. Більше того, після COVID-19 ми можемо побачити, що кількість туристів почала потроху збільшуватись, та після 2020/21 почався стрімкий зріст іноземців, і станом на 2021/22 загальна кількість туристів, які приїхали з метою навчання у Великобританії становить 679 970 осіб [20].

Туроператори у Великобританії, які спеціалізуються на освітньому туризмі (акцентують свої послуги на мовних курсах, навчальних турів для студентів, які хочуть пізнати культуру та історію Великобританії): EF Education First, Learning Adventure, Voyagers, World Challenge, Another World, Pgr Travel – активні тури, пропонують різноманітні види спорту, змагання та просто походи.

Освітній туризм у Великій Британії популярний серед усіх національностей, проте не усім щастить отримати знання чи кваліфікацію через фінансові можливості чи візові проблеми. Проте, азіатські країни: Китай,

Гонг Конг, Пакистан та Індія, найбільше подорожують до Великої Британії з освітньою метою.

Рис 2.2. Національності, які відвідують Велику Британію з метою отримання знань [20].

Станом на 2021/22 2022, загалом 559 825 студентів прибули з країн за межами Європейського Союзу наразі перебувають у Великій Британії для отримання кваліфікації. Як можемо побачити туристи з Китаю, Індії, Нігерії надають перевагу отримувати знання у Британії.

Німеччина є однією з найпотужніших економік у світі, а німецька мова є найбільш поширеною мовою на європейському континенті. Німецькі компанії є світовими лідерами та мають розгалужену мережу філій по всьому світу. Німеччина відома своїми чудовими університетами та високорозвиненою економікою. Люди їдуть туди вчитися, працювати і створювати собі нове життя, тому його популярність ніколи не припиниться.

Німеччина пропонує такі дестинації для освітнього туризму:

- **Берлін.** Місто є ідеальним місцем для людей різного віку та походження. У Берліні є п'ять найбільших державних університетів і близько 20 приватних професійних і технічних університетів. У Берліні також є деякі з найкращих у світі бізнес-шкіл. Іноземці можуть вибрати з широкого спектру програм і курсів і здобувати освіту в одних із найкращих університетах. [23]

Берлін пропонує безліч місць для туристів, таких як Берлінська стіна, музеї, Національна галерея, Брандебурські ворота, Меморіал Голокосту, Берлінська філармонія яка пропонує досить багато воркшопів, курсів та майстер-класів професійних музикантів та новачків.

- **Мюнхен.** Це також головний центр технологій, мистецтва, інновацій, бізнесу та туризму. Октоберфест – одне з найпривабливіших свят, яке щорічно відбувається в Мюнхені, але це не єдина визначна пам'ятка. Окрім широкого спектру дозвілля, академічна експертиза мюнхенських університетів не має собі рівних. Окрім університетів світового рівня, Мюнхен також є сильним економічним центром із відомими підприємствами в галузях високих технологій, електроніки, зв'язку, а також автомобілебудування. Два з найкращих університетів Німеччини розташовані в Мюнхені, Мюнхенський університет імені Людвіга Максиміліана та Мюнхенський технічний університет. Також є можливість навчатись за програмою обміну Ерасмус+[23].
- **Гамбург.** Місто має багату історію, культуру та популярне освітніми закладами. Гамбург пропонує туристам безліч музеїв, галерей та історичних пам'яток. Miniatur Wunderland – це інтерактивна виставка. Elbphilharmonie: концертний зал є гарним місцем для любителів музики та тих. Також є можливість відвідати екскурсії та взяти участь в освітніх програмах для відвідувачів. гамбурзький університет: Гамбурзький університет є чудовим місцем для освітнього туризму з акцентом на науку, дослідження та культуру. Також є можливість стажування та підвищити кваліфікацію. Туристи можуть відвідувати лекції та заходи, або здійснити екскурсії по університеті.

Німеччина приваблює відвідувачів з усього світу, які зацікавлені отримати знання чи певні навички. Порівнюючи з Великою Британією, Німеччина надає такі ж якісні послуги, проте за нижчу оплату.

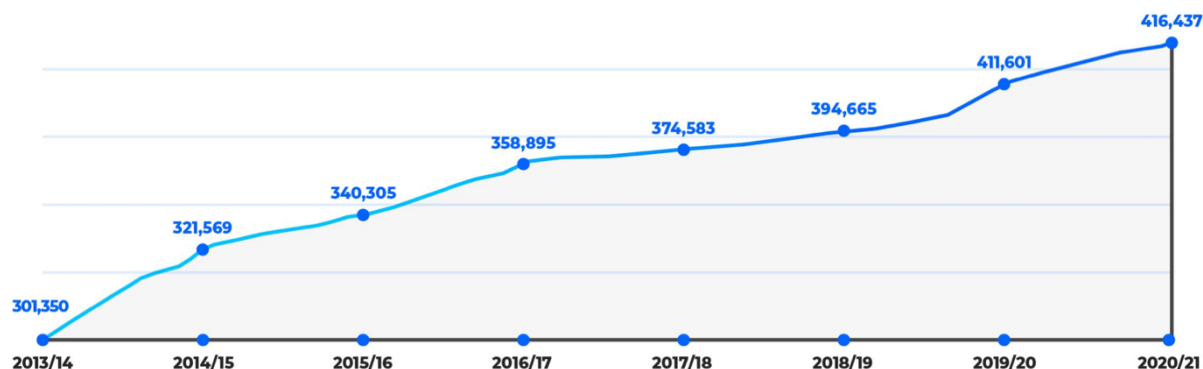

Рис 2.3. Кількість туристів, які відвідали Німеччину з освітньою метою.

Як ми можемо побачити динаміка відвідувань значно зросла з 2019. Маючи 416 437 іноземців, за статистикою 2022 року, Німеччина входить до п'ятірки найкращих країн світу за кількістю іноземних студентів. Багато причин відіграють важливу роль у постійному зростанні відвідувачів у Німеччині, і безкоштовне навчання є однією з них [22].

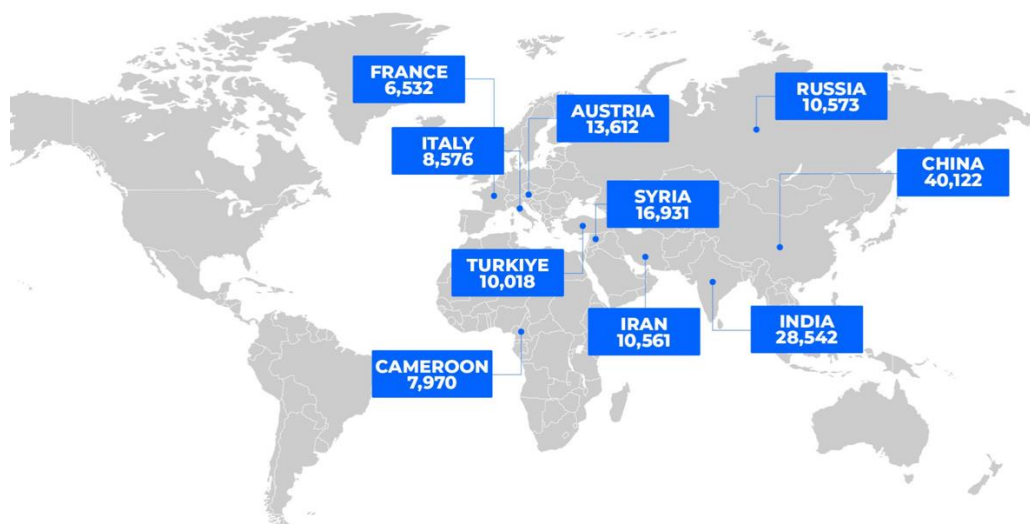

Рис. 2.4 Національності, які відвідують Німеччину з освітньою метою [22].

Як ми можемо побачити, Китай лідирує з 40 122 відвідувачами, серед країн з найбільшою кількістю іноземців у Німеччині. Після Китаю Індія є другою країною з найбільшою кількістю іноземців у Німеччині (28 542), за нею йдуть Сирія з 16 931 та Австрія (13 612).

У Німеччині є досить багато туроператорів, що пропонують послуги освітнього туризму, серед найпопулярніших: Studiosus, Ef education, Eurocentres. Дані туроператори пропонують мовні стажування, культурні та інтерактивні заняття від 3 до 4 тижнів.

Велика Британія та Німеччина це розвинуті країни, які створюють сприятливе середовище для освітньому туризму. Ці країни мають добре розвинену інфраструктуру, сучасні технології та широкий спектр культурних пам'яток, що робить їх привабливими напрямками для усіх туристів, які хочуть побачити різні культури та розширити свій кругозір.

Можемо зробити висновок, що розвиток освітнього туризму визначає:

1. Якісна освіта: Країни, які пропонують високоякісну освіту, із всесвітньо відомими університетами та академічними установами, як правило, залучають більше іноземців.
2. Безпека та політична стабільність: Для туристів головне безпека за кордоном, тому країни з політичною стабільністю приваблюють все більше іноземців. Освітній туризм часто передбачає довгострокове перебування, тому політичні нестабільності, конфлікти чи війна може вплинути на перебування туриста. Отож стабільне та безпечне середовище забезпечує безперервний розвиток освітнього туризму.
3. Культура: Музеї, різноманітні історичні місця, фестивалі, також є важливими для туристів, які відвідують країну з освітньою метою.
4. Економіка: Економічна стабільність та процвітання є одним з важливих факторів, що визначає розвиток освітнього туризму. Чим сильніша економіка країни, тим кращі системи освіти та більше можливостей для іноземців.
5. Інфраструктура: Зручна транспортна система, залізниці, аеропорти та проживання забезпечують комфорт перебування туриста. Інфраструктура підтримує освітні аспекти туризму. Освітній туризм досить часто передбачає відвідування музеїв,

університетів, дослідницьких центрів, шкіл та інших навчальних закладів. Ці заклади вимагають добре обладнаних приміщень, таких як аудиторії, бібліотеки, лабораторії та лекційні зали. Наявність таких закладів дозволяє туристам не тільки брати участь в освітніх програмах і майстер-класах, проте отримати неймовірні враження.

2.2. Аналіз стану освітнього туризму в Україні

Україна – це центр багатьох культурних, наукових та освітніх досягнень, що робить її привабливою для освітнього туризму.

Історія освітнього туризму в Україні сягає заснування перших університетів і коледжів країни наприкінці 19 століття. Заснування цих закладів залучило студентів і науковців з усього світу, які були зацікавлені в здобутті вищої освіти в Україні.

Україна була важливим осередком освіти та культури, зокрема в період Київської Русі. Багато вчених відвідували Україну для вивчення та обміну ідеями, відомою своєю багатою культурною спадщиною та мистецькими досягненнями. Київ був головним центром освіти в цей період, а Києво-Печерська лавра —освітнім закладом. Більше того, було популярним, серед еліти, відвідувати різні освітні центри, школи, монастирі, де пропонували освітню в різних галузях таких як медицина, філософія, право та музика.

Розвиток освітнього туризму в Україні можна поділити на кілька етапів, кожен з яких характеризується різними напрямками:

1. Радянський етап (1945-1991). Освітнього туризму в даний етап пов'язаний з швидким розвитком промисловості, сільського господарства та торгівлі в Україні сприяв системі вищої освіти. Почали виникати технічні та сільськогосподарські вузи. Серед пріоритетів були

наукові дослідження. Мовою навчання була ще російська. Також були створені курси для дорослих і професійно-технічні заочні школи.

2. Пострадянський етап (1991-2000). Після розпаду Радянського Союзу, Україна почала зосереджуватись на розвитку власного туризму, зокрема освітнього. Здобути освіти українською мовою стало можливим. Програма ліквідації масової неписьменності, що відбувалася в цей період, зробила освіту більш демократичною і доступною. Припинення світового протистояння та становлення України як незалежної держави відкрило нові перспективи для української освіти та її інтеграції в академічний світ.
3. Сучасний етап (з 2014). Інтенсивно розвивається двостороннє співробітництво між українськими та закордонними університетами. Українські університети є активними учасниками Програми Європейського Союзу TEMPUS. Успіхи в українській освіті привернули увагу іноземних студентів [27]. За даними Кабінету Міністрів України 2015 року було затверджено порядок про реалізацію права на академічну мобільність. Джерелами фінансування академічної мобільності являються міжнародні програми, наприклад, Темпус, Еразмус Мундус, Еразмус + , ДААД, (Німеччина), Жан Моне, Марія Кюр [28]. Також у 2014 році починається активна реалізація програм за участі Міністерства освіти та науки “Навчання, підвищення кваліфікації, стажування”.

Загалом починаючи з 2015 року в Україні навчалися 2298 іноземних студентів із 68 країн світу. Зокрема, за програмами академічної мобільності навчалися 689 іноземців (більшість з них, майже 45% із КНР, 14% із Польщі, 12% з Німеччини) [28].

Україна приваблює іноземців не лише доступною вартістю за освітні послуги, а також своїми неймовірними дестинаціями. Серед іноземних туристів, які приїждять до України з освітньою метою популярні такі дестинації як:

1. Київ: Великою популярністю серед іноземців користується столиця України. Київ має дуже багату історію та приваблює туристів з усього світу, адже це культурна спадщина України. Туристи можуть відвідати Національний музей історії України, Національну оперу України, Національний художній музей України, також багато університетів та наукових установ пропонують різноманітні освітні програми. Найбільш популярний університет серед іноземців, що відвідують Україну з освітньою метою є Київський Національний університет імені Тараса Шевченка. Близько 55% іноземців, які проходили мовне стажування в Україні прибули з Польщі, Румунії, Болгарії, Чехії, Австрії. Більше того, у Києві дуже багато кулінарних майстер класів та курсів, щоб навчитись готувати українську їжу та більше дізнатись її культуру.
2. Львів: Місто відоме своєю архітектурою та їжею. Іноземці люблять відвідувати Львів, адже він знаходиться на заході України і до нього зручно дістатись. У Львові розташований один з найстаріших технічних університетів, який заснований у 1844 році. Національний університет «Львівська політехніка». Є можливість відвідати екскурсії, також університет пропонує різноманітні освітні програми, зосереджені на інженерію, технології та науку.
3. Харків: Діє 5 великих театрів: Академічний театр опери та балету, Український драматичний театр, Театр музичної комедії, Молодіжний театр, Театр ляльок. Крім того, тут багато театральних гуртків і самодіяльних студій. Місто, яке славиться такими університетами як Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Харківський політехнічний інститут,. Харків є одним з найдоступнішим містом в Європі. Проживання та

навчання відносно дешево, що робить його привабливим для іноземців, які хочуть отримати якісні знання, за доступною ціною. Також у Харкові є безліч курсів української мови для іноземців, які приїхали на короткострокове навчання по медицині, інженерії з країн Азії. Також можливість навчатись на англійській мові.

- Одеса: Іноземці з усього світу приїжджають навчатись в Одесу. Серед іноземців популярні такі університети як: Одеський національний університет, Одеський національний медичний університет та Одеський національний морський університет. Одеські університети пропонують широкий спектр різноманітних освітніх програм у різних галузях: медицину, гуманітарні та соціальні науки, право.

Більшість студентів їдуть в Україну для отримання ступеню бакалавра та магістра, менше одного відсотка навчається для здобуття післядипломної кваліфікації.

Україна є великим потенціалом для освітнього туризму, та має довгий шлях розвитку. Для України освітній туризм тільки набиратиме своїх оборотів. Якщо поглянути на рисунок нижче, можемо побачити місце освітнього туризму серед усіх інших видів в Україні.

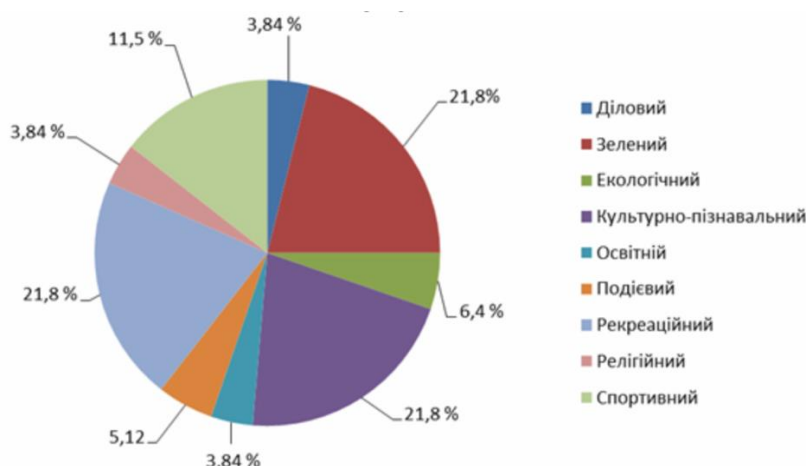

Рис 2.5. Види туризму в Україні [29].

Аналізуючи дані, можемо сказати, що освітній туризм займає останню позицію разом з діловим видом, всього 3,84%. З цього зробимо висновок, що

освітній туризм в Україні ще не розвинений, а тільки на стадії розвитку та на шляху удосконалення.

В Україні є дуже багато агенцій, які займаються освітніми програмами, які допомагають українцям вступити до іноземного ВНЗ або пройти кваліфікаційні курси, чи відвідати мовний табір, спортивні тури, майстер-класи та ін. Також специфіка таких агенцій, що вони допомагають з отриманням візи, розміщенням, постійна підтримка для того щоб пристосуватись в новій країні та консультування з питань працевлаштування та підвищення кваліфікації.

Проте досить невелика кількість туроператорів, які пропонують подорожі з освітньою метою по Україні. Наприклад:

1. GoUkraine: туристичний оператор, який не тільки допоможе забронювати готель, проте запропонує найкращі екскурсії, кулінарні майстер-класи з отриманням сертифікати у будь-якому місті України.
2. Active Ukraine: Туроператор Активна Україна спеціалізується на освітніх та пригодницьких турах. Також у туристів є нагода створити власний тур на вебсайті, наприклад вибрати тип туру, місце, тривалість. Більше того можливість віртуального ознайомлення з турами.
3. Study Tours Ukraine: Пропонує освітні тури до університетів, музеїв та культурних місць України. Також можливість пройти мовні курси та стажування в будь-якій сфері.
4. Ukraine Culture Trip: Туроператор, який спеціалізується на культурних та освітніх турах по всій Україні. Вони пропонують тури, присвячені українській музиці, танцям, їжі та народному мистецтву, а також мовні курси та історичні екскурсії.
5. Cobblestone Freeway Tours: Це туроператор, який пропонує освітні тури по Україні та іншим країнам Східної Європи. Їхні тури

присвячені українській історії, культурі та кухні, а також цікаві програми мовного стажування.

6. Barout: Школа офіціантів та барменів. Організують тури по містам України, запрошують спікерів з різних країн, представляють та розвивають сферу гостинності та поширюють коктейльну культуру. Проводять тренінги та семінари. Їх відмінністю є те, що вони зосереджені не тільки у одному місті, проте активно організують тури різними містами: Львів, Запоріжжя, Харків, Одеса, Київ.
7. Ukrainian Adventures: Освітні тури Україною присвячені культурі та історії, мистецтву. Також можливість навчитись керувати літаком, стріляти з різноманітних видів зброї та відвідати Чорнобильську зону.
8. Study.ua: Один з найпопулярніших туроператорів, який надає освітні програми для іноземних студентів в Україні. Study ua пропонують мовні курси, академічні програми та програми культурного характеру в університетах і в різноманітних мовних школах по всій країні.

Крім того, українські мистецькі школи також приваблюють студентів з-за кордону, і Україна стає все більш відомою своєю історією образотворчого та сценічного мистецтва [30].

Можна зробити висновок, що освітні тури, які не включають довгострокове академічне навчання, досить обмежені. В більшості українські агенції пропонують кулінарні майстеркласи, екскурсії, та мовні курси. Україна потребує більше спеціалізованих програм, які задовольнять не тільки молодь та студентів, проте різні вікові категорії людей, що привабить ще більше іноземних туристів.

2.3 Тенденції розвитку освітнього туризму в Україні

Освітній туризм дає можливості для особистого та професійного розвитку. Завдяки новим знанням, які турист здобуває під час освітнього туру за кордоном, турист не тільки розширює кругозір, проте покращує своє життя новими набутими вміннями, що дає змогу знайти кращу роботу, отримати підвищення чи просто розвиватись як особистість.

Освітній туризм в Україні не стоїть на місці. Напрямки освітнього туризму в Україні змінюються постійно з часом. До початку війни в Україні 24 лютого 2022 року, популярними напрямками освітнього туризму були:

- Лінгвістичний (вивчення іноземних мов);
- Спеціалізований (довгострокове або ж короткострокове навчання);
- Спортивно-навчальний (отримання навичок у спорті, змагання);
- Творчий (навчання у сфері музиці, образотворчого мистецтва, архітектури, письменництва).

Лінгвістичний напрям один з найпопулярніших напрямів. Багато іноземців відвідують Україну, щоб вчити українську та російську. Також є можливість навчання на англійській мові в університетах. Цей напрям популярний серед людей будь-якої вікової категорії.

Також досить популярним є спеціалізований напрямок. Академічні стажування та обміни. Медицина є найпопулярнішою галуззю навчання серед іноземних студентів тут, в Україні, яка підрозділяється на загальну медицину, медичне обслуговування, стоматологію та фармацію. Усі ці медичні спеціальності приводять в Україну 45 відсотків іноземних студентів. Економічні галузі, включаючи фінанси, бізнес і менеджмент, складають другу за привабливістю групу спеціальностей, які університети в Україні пропонують іноземним студентам. Будівництво та інженерія виділяються як треті за популярністю галузі навчання.

Серед довоєнних реалій чинники, що впливають на розвитку освітнього туризму можна розділити на такі:

- Легкість транспортування;
- Гарне географічне положення;
- Доступні ціни транспортних послуг;
- Безпека, комфорт;
- Розвиток і збільшення освітніх обмінів;
- Співробітництво між провідними державами;
- Соціальний прогрес;
- Науковий прогрес;
- Чисельність і склад населення;
- Соціальний клас, професія;
- Рівень освіти;

Розвиток освітнього туризму опинився під загрозою ще за часів Covid-19, а потім через російську агресію. Багато освітніх програм скасовано або ж перенесено на наступний рік. Деякі туристичні компанії почали пропонувати віртуальні освітні тури. Проте незважаючи на Covid-19 попит на отримання освіти в Україні був досить високим.

Також варто зазначити, що освітній туризм – це продукт для еліти, адже не кожен турист має фінансові можливості поїхати на довго чи навіть короткострокове стажування чи навчання. Проте здобути певні навички, взяти участь в майстер-класах чи у короткостроковому навчанні в Україні може кожен, адже навчання доступне для усіх класів населення.

Початок воєнних дій змінив освітній туризм та його види в Україні. Наприклад, багато іноземних студентів покинули країну, та повернулись додому, що знизило популярність спеціалізованого підвиду, також усі спортивні змагання скасовані, та не таким актуальним став творчий вид. Проте слід зауважити, що лінгвістичний підвид освітнього туризму залишився, і стрімко розвивається, адже багато іноземців зацікавились Україною, та починають вивчати українську мову.

Війна та російський терор зупинили подорожі до України, також до певних регіонів західної Європи. Таким чином можна виділити такі негативні фактори, що впливають на розвиток освітнього туризму в Україні під час війни:

- Політична ситуація (відсутність свободи подорожей, обмежене пересування через воєнні дії)
- Введення воєнного стану, що змушує освітні установи перейти на онлайн формат навчання;
- закриття авіаційного простору (не має можливості швидко дістатись до України);
- підвищення цін;
- безробіття та скорочення;
- повітряні тривоги (відволікання від освітнього процесу та скасування освітніх турів);
- знищення культурних пам'яток, освітніх установ;
- недостатній рівень освіти;
- скорочення фінансування університетів;
- окупація наукових установ та закладів освіти;
- втрата інформації, відсутність доступу до наукових ресурсів;

Вище згадані чинники можуть змінюватись з часом з ще більшою кількістю через воєнні дії. За даними Міністерства культури та інформаційної політики України, протягом війни в Україні було знищено 1300 об'єктів культурних спадщини. Більше того, знищено 68 наукових установ, які знаходились на окупованих територіях.

Також важливо зазначити, що поміж негативних чинників, існують і позитивні перспективи розвитку освітнього туризму в Україні під час війни, які реалізуються у таких напрямках. Наприклад:

- Популяризація української культури;
- розвиток, реставрація інфраструктури;
- створення нових освітніх турів, маршрутів;

- зростання кількості іноземців, які прагнуть вивчити українську мову;
- будівництво кращих готелів, розвиток інновацій

Можна сказати, що кризове середовище, яке сформувалося навколо війни, вплине не лише на туристичний сектор, а й на усі важливі сфери. Війна внесла свої корективи, тому здобути освіту чи отримати будь-які навички та знання в Україні стало не так важливо, та дешево як це було до воєнних дій.

За даними Українського державного центру міжнародної освіти, до російського вторгнення в українських вишах навчалося понад 75 тисяч студентів із 155 країн. Найбільшими спільнотами іноземних студентів в Україні були громадяни Індії (понад 18 тис.), Марокко (понад 8 тис.), Туркменістану (понад 5 тис.), Азербайджану (понад 4 тис.), Нігерії (понад 4 тис.), Китаю (понад 4 тис.), Туреччина (понад 3 тис.), Єгипет (понад 3 тис.), Ізраїль (понад 2 тис.) і Узбекистан (понад 1,5 тис.). Найпопулярнішими спеціальностями серед них є медицина, менеджмент, економіка, стоматологія та інформатика [25].

Після закінчення війни, це так чи інакше буде мати поганий вплив на імідж України, адже потенційні туристи боятимуться ще деякий час відвідувати Україну з будь-якою туристичною метою. Усі переваги, які приносить туризм зникають, що призводить до скорочень робочих місць та безробіттю. Тому відновлення, реставрація та удосконалення може тривати досить довго, а від цього страждають туроператори, готелі, та авіаперевізники.

Висновки до другого розділу

Освітній туризм завжди розвивається, адже неможливо уявити людство без подорожей, а при будь-яких подорожах людина отримує певний досвід та

знання. Освітній туризм є важливим для розвитку будь-якої країни, тобто має позитивний вплив на економіку і процвітання.

Освітній туризм є одним з найпопулярніших видів туризму у розвинених країнах, таких як Велика Британія, Німеччина. Такі країни мають класичну та досконалу систему освіти та були названі найкращими країнами для отримання освіти. Британські освітні подорожі базуються на музейній освіті, культурі знаменитостей та відвідуваннях знаменитих шкіл, що повністю відображає освітнє значення освітніх туристичних продуктів. Велика Британія це одна з найпопулярніших країн для того щоб поєднати відпочинок та навчання. Ця країна славиться найкращими університетами та коледжами, наприклад Кембридж, Оксфорд, Лондон, Ліверпуль та багато інших. Люди з усього світу мріють отримати диплом британського вишу.

Німеччина одна з країн, що має найсильнішу економіку. Також пропонує можливості працевлаштування та якісну освіту. Порівнюючи з Великою Британією, у Німеччині більш доступні ціни на освітні послуги, проживання, та навчальний податок. Серед найкращих місць, можна виокремити Мюнхен, Берлін, Гамбург. Ці міста славлять найкращими технічними університетами, де можна пройти чудове стажування.

Україну вважають реципієнтом освітнього туризму. Хоча, якщо, проаналізувати статистику, то досить багато іноземців отримували знання в Україні, переважна більшість це студенти, які навчаються на медичному факультеті, в таких університетах як Національний університет імені Тараса Шевченка, та харківський Каразіна.

Більше того в Україні популярні такі види освітнього туризму як лінгвістичний, спортивний, творчий, спеціалізований. Серед воєнних реалій, існують чинники, що стримують розвиток освітнього туризму в Україні та мають негативний характер, серед таких: політична ситуація в Україні, погіршення рівня освіти, скорочення фінансувань університетів, закриття авіаційного простору, відсутність безпеки, окупація міст та наукових установ. Тому види освітнього туризму дещо змінились, адже багато програм було

скасовано, тому спеціалізований, підвиди тобто стажування та коротко або довгострокове навчання в Україні вже не стало таким пріоритетним та важливим.

Розглядаючи питання освітнього туризму та його розвитку в Україні, можемо сказати, що цей вид туризм знаходиться, ще на досить початковому рівні, на це впливає досить багато чинників, основним з яких є політична ситуація в країні. Освітній туризм у свою чергу має багато перспектив, що збільшить кількість іноземців, проте, на жаль, негативні чинники розвитку все-таки переважають, серед них: закриття аеропортів, бойові дії, знищення наукових установ, дистанційне навчання, окупація українських територій. Проте зростає обізнаність іноземців, що свідчить про збільшення потенційних туристів.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ОСВІТНЬОГО ТУРУ

3.1. Шляхи оптимізації освітньої міграції українців

Міграція — переміщення людей з одного місця в інше з наміром оселитися на постійне або тимчасове місце на новому місці. Сім'ї або окремі особи мігрують в інші країни з різних причин. Освітня міграція – це переміщення людей у пошуках кращої та якіснішої освіти. Освіта має величезний вплив на наше життя. Це основа багатьох сучасних технологій і джерел енергії, які полегшують наше життя та роботу. Освіта допомагає формувати наші погляди на себе та своє місце у Всесвіті. Це дає нам знання про світ навколо нас і змінює його на щось краще.

Освітній туризм та освітня міграція дещо схожі між собою. Освітній туризм передбачає поїдку за кордон з метою навчання, отримання навичок, знань, відвідування курсів, мовної школи, спортивних турів чи кулінарних майстер-класів. У той час, освітня міграція це теж відвідування країни з метою навчання, проте на більш довгостроковий період, з можливістю залишитись в країні працювати.

Серед чинників, що впливають на освітню міграцію з України є:

1. престижні освітні послуги за кордоном;
2. приваблюючі дестинації;
3. кращий економічний розвиток країн;
4. чудові перспективи працевлаштування;
5. недосконала система освіти в Україні;
6. вивчення іноземної мови;
7. низька зарплата;

У свою чергу освітній туризм може позитивно та негативно впливати на освітню міграцію. Наприклад, до негативного впливу можна віднести те, що освітній туризм є попередником освітньої міграції, її початковою стадією. Оскільки туристи знайомляться та звикають до нової культури, середовища, системи освіти, викладання. Завдяки цьому, люди можуть отримати позитивний досвід перебування за кордоном, що вплине на рішення

продовжити навчання на довгостроковій основі, що у свою чергу призводить до освітньої міграції.

З іншого боку освітній туризм може стримувати освітню міграцію, тобто замінити її. Освітній туризм також надає багато переваг культурного обміну. Він надає досить багато альтернативних доступів, наприклад, онлайн заняття, курси, віртуальні обміни, що дає можливість не полишати рідну країну. Також серед позитивного впливу можна виділити отримання якісної освіти за кордоном та повернення українців після навчання, з чудовою та якісною базою.

На сьогоднішній день значно збільшилась міграція українців з науковими, навчальним цілями за кордон. Популярними шляхами міграції за кордон є програми обміну, майстер-класи, стажування, різноманітні довгострокові курси. Завдяки цим програмам багато економічно розвинених країн вирішують працевлаштування, а саме дешевої робочої сили.

Проаналізувавши та дослідивши питання освітньої міграції та впливу освітнього туризму на неї, можемо запропонувати такі шляхи оптимізації освітньої міграції з України:

- Розвиток партнерських відносин з міжнародними вузами;
- Фінансування та підтримка академічної мобільності;
- Розробка майстер-класів, курсів;
- Більше бюджетних місць в університетах;
- Можливість вивчення іноземної мови;
- Доступні ціни на проживання;
- Реставрація та модернізація місць розташувань;
- Підвищення якості української системи освіти;
- Нове та сучасне обладнання;
- Наявність висококваліфікованих викладачів, які дотримуються міжнародних стандартів;
- Підвищення стипендій;
- Створення більше робочих місць з достойним фінансуванням.

Навчальні заклади повинні адаптуватися до нових технологій, якщо вони хочуть залишатися конкурентоспроможними. Технології стали невід'ємною частиною досвіду навчання більшості молоді, і навчальні заклади повинні пропонувати новітні технології. Деякі переваги використання інформаційних технологій в освіті: це стимулює наукову, економічну, технологічну, інформаційну та мультикультурну грамотність і глобальну обізнаність, сприяє винахідницькому мисленню, розвиває ефективне спілкування, стимулює особисту, соціальну та громадянську відповідальність і, зрештою, призводить до високої продуктивності.

Також особливу увагу необхідно приділити навчанню, що дає змогу отримувати подвійний диплом, тут можна об'єднати навчання ЄС університетів з українськими, що дозволить здобувати знання, чи проходити стажування відразу у двох університетах одночасно, тим самим зменшить виїзд українців, що зменшить освітню міграцію. Подвійна освіта має ряд переваг. Надає більше варіантів кар'єри, ніж один диплом. Це також може надати ширшу базу компетенцій, ніж один курс, і, отже, краще підготувати молодь до працевлаштування чи самостійного старту. Крім того, багато інновацій відбуваються в межах окремих дисциплін, тому освіта за подвійним дипломом, сприятиме дослідженням та інноваціям.

Ще один спосіб забезпечити всім доступ до освіти – надання фінансової допомоги. Це може бути у формі різноманітних програм допомоги, які можуть або безкоштовно надавати освіту до певного часу, або пропонувати освітні позики за нижчою відсотковою ставкою. Такі програми досить популярні в Англії та Канаді, коли після закінчення університету, через декілька років можна оплатити навчання.

Кількість українців, що виїжджають за кордон з освітньою метою, все активно збільшується з кожним роком, це ми можемо побачити по діаграмі нижче:

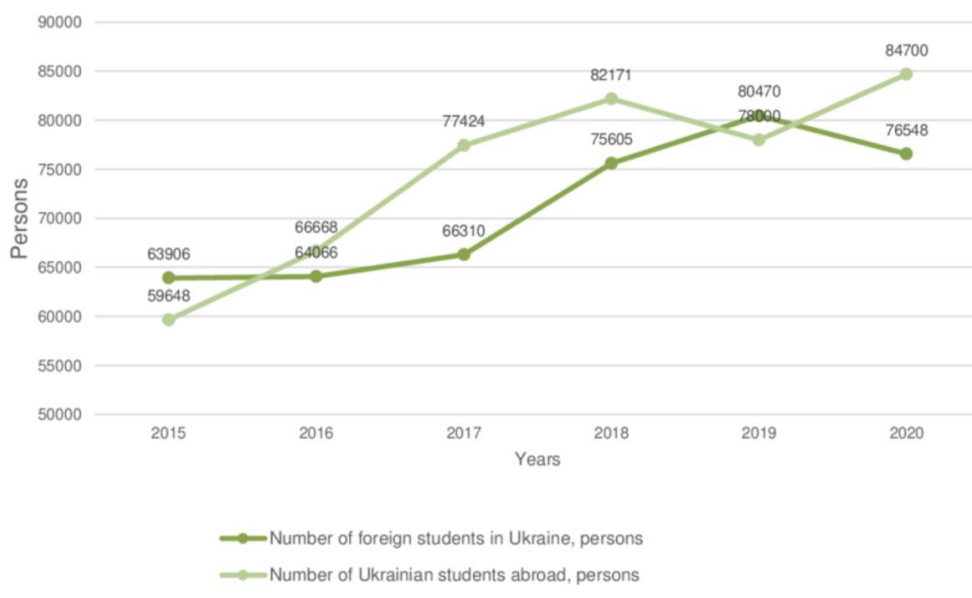

Рис. 3.6 Динаміка кількості іноземних студентів в Україні та українських студентів за кордоном у 2015-2020 рр. за даними МОН України, 2021. [31]

Як ми бачимо стрімке зростання виїзду за кордон українців з 2015 по 2018 років, далі бачимо спад у 2019, що свідчить про часи Covid-19 та обмеження подорожей, проте вже у 2020 українських студентів за кордоном налічується близько 84700 тисяч осіб. Можемо сказати, що виїзд за кордон з освітньою метою має стабільний зростаючий розвиток.

Важко відслідкувати статистику виїзду з 24.02.2022, адже по сьогоднішній день люди продовжують виїжджати з України, тому нереально проаналізувати нову кількість людей, що покидають країну під час воєнних дій.

На сьогоднішній день освітня міграція українців збільшується з кожним днем після російського вторгнення, тим самим має негативний вплив на економіку України, що також призводить до нестачі кваліфікованих людей. Наприклад, досить багато закордонних університетів пропонують навчальні програми розроблені спеціально для українців, Ukrainian Scheme, Sanctuary Scholarship, також багато університетів Англії та Канади пропонують українцям безкоштовне навчання в одних з кращих університетів. Також пропонують продовжити навчання в західних університетах або взяти участь у різних освітніх програмах. Деякі країни (наприклад, Польща чи Литва)

скасовують або відкладають плату за навчання та гуртожиток для українців. Уряди деяких країн (наприклад, Чехії чи США) виділяють додаткову фінансову підтримку на потреби українських студентів і запроваджують стипендії для українців. У деяких країнах існують спеціальні програми, орієнтовані на студентів і докторантів з України, наприклад, програма «Солідарність з Україною», яка дозволяє студентам продовжувати навчання в Польщі. Більш освічені люди мають більшу ймовірність мігрувати через поєднання більших прагнень і відсутності належної роботи у своєму середовищі.

Катастрофи, тероризм, війни можуть обмежити доступ до освіти. Таким чином, слід зосередитися на розвитку критичної освітньої інфраструктури та готовності до будь-якої ситуації. Потрібна реконструкція електромережі, підключення до Інтернету та пошкоджених шкільних будівель. У той же час ці шкільні приміщення необхідно реконструювати, щоб зробити їх більш стійкими, та забезпечити бомбосховищами.

Щоб зменшити чисельність українських мігрантів, потрібно вживати низку вище перелічених заходів щоб запобігти цьому явищу. Тому стабілізація України та розвиток освіти відіграє велику роль у поверненні українських мігрантів, які виїхали з метою навчання за кордон. Отож перш за все потрібно надати якісні послуги та комфортні умови нашим людям, щоб вони почували себе затишно, на рівні закордонних стандартів. Необхідно знищити брак можливостей та наукових ресурсів, та навпаки створити бажання людей отримати освіту в Україні. Це не тільки зменшить кількість людей, які хочуть поїхати з України, а навпаки збільшить кількість іноземців.

3.2 Пропозиції для покращення освітнього туризму в Україні

Освітній туризм в Україні тільки набирає своїх оборотів. Існує досить багато освітніх турів, де є можливість вивчити українську, чи пройти кулінарні курси, спортивні тренування, навчальні стажування тощо. Переважна

кількість освітніх турів відбувається у Києві, Львові чи Харкові. Адже ці міста славляться найкращими університетами і багато іноземців приїжджають на стажування. Україна багата неймовірними дестинаціями, де можна проводити освітні тури. Наприклад, є тури на західній Україні, які пропонують наукові 5 денні семінари в Івано-Франківській, Львівській, Закарпатських областях. На таких освітніх турах є можливість побачити реалізацію громад у сільській місцевості, різноманітність сільської економіки на прикладах зеленого туризму, традиційного мистецтва. Такі тури дають нам зрозуміти, що освітній туризм пов'язаний практично з усіма видами туризму.

Україна надає багато можливостей для розвитку освітнього туризму. Наприклад, Національна академія наук України створила віртуальні тури, такі як Музей інституту фізичної хімії, інститут геофізики, Національний гербарій України, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, Виставка наукових розробок інституту термоелектрики.

Необхідно запроваджувати освітні тури по всій Україні, де це можливо. Адже для популяризації української культури та історії не достатньо відвідати тільки Київ чи Львів. Наприклад, у Запоріжжі є Запорізька Січ на острові Хортиця, ця може слугувати чудовою локацією для вивчення історії чи дослідженням для власної наукової роботи. Досить багато наукових та практичних заходів проводяться в Україні, наприклад, «Спадщина ЮНЕСКО та туризм», «Києво-Печерська лавра як об'єкт ЮНЕСКО», також є освітній фестиваль «КРОК» в Одесі, що дає змогу обмінятися досвідом та думками серед вченими з усього світу. «Інновації в науці та технологія» науковий захід, що проходить у Львові, та пропонує цікаві виставки та лекції для іноземців. Це тільки частина того, що пропонує Україна для іноземних відвідувачів.

Україна має великий потенціал в освітньому туризмі, проте ми не знаємо як використовувати наші освітні ресурси та неймовірні українські дестинації у правильному напрямку. Незважаючи на війну, розвиток освітнього туризму та його покращення в Україні є надзвичайним важливим питанням. Адже

освітній туризм можна зробити привабливим для не тільки для іноземців, а й для українців.

Діджиталізація. Туризм – це ще одна галузь економіки, яка стає все більш помітною в Інтернеті. Багато компаній зараз працюють тільки в Інтернеті. Це галузь онлайн-туризму. Завдяки постійному розвитку сучасних технологій це можливо. Це суттєве покращення як для клієнта, який може забронювати свою поїздку, не виходячи з дому, так і для компанії, завдяки чому вона зменшує свої витрати [32]. Також це гарна можливість продавати освітні послуги та віртуальні освітні тури, турист може не приїжджати до України. Це чудова нагода залучити більше людей до української освіти, тим самим не змушуючи їх відвідувати країну, адже на сьогоднішній день це стало складно, через воєнні дії та закриті авіасполучення.

Стратегія цифрового маркетингу є важливим бізнес-інструментом для досягнення максимальної ефективності та успіху маркетингової кампанії. Цифровий маркетинг включає в себе управління та впровадження кількох елементів, зокрема:

Веб-сайт – керування веб-сайтом, як інтерфейсом, так і аналізом використання та статистикою, а також оцінкою працездатності веб-сайту.

SEO – пошукова оптимізація веб-сайту таким чином, щоб його сторінки були вищими в пошукових системах, таких як Google.

Електронна пошта– підтримка зв'язку із зацікавленими сторонами та клієнтами електронною поштою (наприклад, інформаційні бюлетені)

Соціальні медіа – керування обліковими записами та кампаніями в соціальних мережах.

Безумно цифровий освітній туризм, це не тільки бронювання турів, поїздки, проживання, транспорту. Це масштабна трансформація, що проявляється у всіх етапах. **TripAdvisor** – чудовий приклад. Протягом деякого часу найвідоміша у світі платформа оглядів ресторанів і готелів стала постійною точкою відліку для туристів: коли ви відвідуєте нове місто або країну та хочете спробувати новий ресторан, одна з перших речей

мандрівників — це пошук TripAdvisor і відгуки інших туристів. Саме ця онлайн платформа заохочує туристів подорожувати більше.

Завдяки цифровій трансформації можна користуватись такими туристичними гігантами як AirBnB та Couchsurfing, що дозволяють прийняти гостей з іншої країни. Це гарна можливість знайти дешеве, або безкоштовне житло у Couchsurfing для молоді, що відвідує країну з метою навчання на певний період часу.

Coursera- це освітня платформа, що дозволяє пройти курси з будь-якої дисципліни у будь-якому університеті світу. Ця платформа пропонує близько 5400 курсів, та по закінченню навчання видає сертифікати. Якщо ви хочете покращити своє резюме або справити враження на потенційних роботодавців, сертифікат Coursera може бути вартим вашого часу. Багато рекрутерів і менеджерів з найму розглядають сертифікати Coursera як надійні індикатори кваліфікації. Платформа, що надає доступ до онлайн навчання усім бажаючим. Є можливість приєднатись до безкоштовних курсів, також є платні, якщо ви прагнете отримати сертифікат. Ціна будь-якого курсу різна, проте вона досить символічна. Вартість курсів досить символічна - до 100 долларів. Це одна з найкращих можливостей поширити українську культуру та історію через цю цифрову платформу. Coursera має великий вибір різноманітних занять, також є можливість пройти мовні курси, тому курси української мови були б гарною можливістю ознайомитись з Україною. Coursera співпрацює з Міністерством освіти і науки України, надає українцям безкоштовний доступ до навчальних матеріалів та будь-яких курсів.

Також ми б запропонували курси історії та культури України, досить багато лекцій та семінарів присвячених Україні, проте немає жодних від українських університетів та викладачів. Необхідно підвищувати обізнаність іноземців, створювати український продукт на міжнародній платформі. Отож, можна підключати українські університети та інші організації, які надають освітні послуги до Coursera аби створити перші україномовні курси, також розробити курси, які б були цікаві іноземцям, наприклад:

- Як вступити до українського вузу? Академічна мобільність в Україні.
- Що відвідати в Україні. Історія та культура України.
- Українська мова як іноземна.
- Українське мистецтво, музика, театр.
- Українська кухня, традиції приготування.
- Природа та екологія України.

Також запропонувати теоретичні кулінарні майстер-класи. Показувати та навчати готувати українську кухню. Під час війни, ми втрачаємо час, проте завдяки таким інноваційним ідеям, можна вже почати популяризувати усе українське, на цифрових платформах, щоб туристи знали не тільки про війну, а про інші гарні сторони України. Таке онлайн навчання допоможе іноземцям пізнати українську культуру та стати мотивом для туристів відвідати Україну.

Отож щоб популяризувати освітній туризм в Україні, потрібно максимально поширювати освітні тури, цікаві екскурсії, майстер-класи, навчальні семінари через цифрові технології. Також розвивати культуру Couchsurfing, Coursera, Це допоможе знайти нові знайомства, вивчити нову мову, практикувати мовні навички та подолати мовний бар'єр. Це не тільки збільшить кількість туристів в Україні, проте надасть привабливий імідж країні на міжнародному рівні.

PR та реклама.

Сьогодні соціальні медіа широко використовуються для маркетингових програм, включаючи рекламу, зв'язки з громадськістю, брендинг, управління клієнтами. Адже освітній туризм є важливим і перспективним напрямом суспільної діяльності, який впливає як на розвиток українського туризму, так і на вдосконалення української освітньої системи. Соціальні медіа з кожним днем стають популярними, і їх можна використовувати як техніку впливу третьої сторони в маркетингу, наприклад, міжнародні університети використовують соціальні медіа як маркетинговий інструмент для залучення іноземних студентів. Необхідно навчальним закладам є не тільки підвищувати

рівень освіти, але й уряд має бути зацікавлений у маркетингу своїх закладів, щоб зробити їх найкращим освітнім напрямком.

Традиційні методи просування освіти такі як освітні ярмарки, які коштують дуже дорого та надають обмежені можливості для спілкування зі студентами під час перших зустрічей на ярмарках. Соціальні медіа пропонують унікальну можливість налаштувати повідомлення та взаємодію відповідно до потреб і мовних уподобань іноземців. Через соціальні медіа не тільки спілкування зі студентами стає легшим, але й університети діляться онлайн-відео в соціальних мережах, щоб майбутні студенти могли краще зрозуміти інформацію, побачити життя кампусу.

Для просування освітнього туризму в Україні необхідно декілька інструментів для ефективного поширення реклами:

1. Поширення реклами в соц.мережах. Перш за все потрібно визначити цільову аудиторію. Адже різні соцмережі мають різну аудиторію. Наприклад, освітній туризм поширений серед молоді, тому рекламу потрібно налаштовувати на сучасних платформах таких як Instagram, Facebook. Реклами з освітніми турами, можна розміщувати на сторінках університетів, також студентської ради чи програм обміну таких як Erasmus +. Аудиторія цієї програми, це іноземці з європейських країн. Розміщувати українські тури та ділитись інформацією з міжнародними сторінками, це гарна можливість прорекламувати український продукт. Це дасть можливість показати освітні ресурси України, та залучати іноземців здійснювати академічну мобільність в Україні. Завдяки соцмережам можна бути унікальним.
2. Email-marketing. Електронні листи дозволяють інформувати потенційних клієнтів. Споживачі можуть перевіряти свою електронну пошту, коли їм це зручно. Цей електронний лист може бути досить простим, але який точно приверне увагу, наприклад: «У нас є чудові новини для вас/ неймовірна пропозиція!» Також ці рекламні листи, можна надсилати студентам, які вже проходили навчання, стажування

чи будь-які курси, або потенційним клієнтам, що переглядали сайт туру, та хотіли б його придбати. Це постійна реклама, яка буде поширювати тільки нову та корисну інформацію про актуальні освітні тури, та інші корисні можливості в Україні. Персоналізований лист має більше впливу ніж проста публікація в соцмережах, яку користувачі можуть не бачити. Адже однією з головних переваг електронного маркетингу є його масштабованість. Це означає, що електронні листи можна надсилати великій кількості людей (порівняно з іншими маркетинговими каналами).

3. Контент. Вміст реклами має бути привабливим, інформаційним та лаконічним. Завжди потрібно додавати посилання на офіційні сайти та джерела туру, аби потенційний клієнт після перегляду публікації зміг перейти на офіційну сторінку. Важливим моментом є створення особистого профілю, стилю. На сьогоднішній день досить багато людей, які займаються SMM стратегіями для брендів, шкіл, компаній. Навіть не витратити фінансові ресурси для цього можна залучити молодь, студентів, які розуміються у соцмережах та знають як працює реклама та що для цього потрібно зробити навіть без досвіду роботи. Гарно оформлений профіль в одному стилі приверне увагу більшості кількості людей, а ніж звичайний, не дотриманий лаконічності.

Ярмарки. Різноманітні освітні туристичні ярмарки проводяться по всьому світі. Це гарна нагода обмінятися інформацією, дізнатись щось нове для студентів, навчальних закладів та турсоператорів. Освітні виставки та ярмарки це чудова можливість продемонструвати освітні програми України. Тому такі ярмарки потрібно робити закордоном та представляти освітні тури в Україні. На таких ярмарках можна надавати детальну інформацію про специфіку курсів, майстер-класів, кулінарних курсів, стажування, чи спортивних тренувань, розповідати про українську культуру та традиції аби познайомити та змотивувати туристів відвідати Україну.

Отже, для того щоб розвивати освітній туризм в Україні, потрібно не тільки формувати інфраструктуру, забезпечувати кваліфікованими фахівцями, проте поширювати рекламу. Адже Інтернет – це важливий інструмент поширення інформації. Завдяки цифровим платформам ми маємо доступ до величезної аудиторії. Це має більш вплив ніж радіо, газети чи журнали, які потрібно купувати. Через цифрові технології ми можемо поширювати та продавати онлайн-тури, курси, майстер-класи, лекції. Особливо в тяжкий для України час це чудова можливість розвивати освітній туризм онлайн, для людей які бояться відвідувати Україну, або не мають часу. За кордоном така практика вже популярна давно. Необхідно ділитись українською культурою та історією, через Інтернет, робити це ефективно та доступно для іноземців.

3.3 Розробка освітнього туру «Пізнаємо Україну разом»

Освітній туризм дає унікальний досвід та можливість навчатись на практиці. Освітні тури дозволяють краще зрозуміти культуру, традиції іншої країни, а також обмінюватись думками. Освітні тури пропонують реальну перспективу. Це своєрідний особистий розвиток, який неможливо відчутти в класі чи онлайн, те, про що ви не можете прочитати або подивитися на екрані.

Ми пропонуємо власний тур «Пізнаємо Україну разом» (Let's discover Ukraine together), який буде спрямований на пізнання української культури, історії, традицій. Програма туру буде включати не тільки вивчення мови чи історії України, ми будемо вивчати все на практиці, по фільмам, екскурсіям, майстер-класам. Під час нашого освітнього туру учасники можуть не тільки навчатись, проте розважатись у неформальній обстановці.

Переваги туру «Пізнаємо Україну разом» (Let's discover Ukraine together):

- Розширення кругозору;
- Нові, унікальні знання;
- Можливість застосовування набутих знань в реальній практичній діяльності;

- Соціальна взаємодія, створення зв'язків з людьми з інших країн;
- Участь можуть приймати люди будь-якої вікової категорії;
- Змотивує продовжити навчання;
- Доступні ціни;
- Підвищення рівня знань англійської мови та подолання мовного бар'єру.

Організацією туру будуть займатись волонтери програми Erasmus + у Києві. Переважна більшість волонтерів, це студенти, які проходили стажування за кордоном, та мають певний досвід, організацій турів іншими, іноземними учасниками програми Erasmus+. Волонтерство надає унікальну можливість: воно об'єднує людей із дуже конкретними спільними цінностями та працює на користь країни, підвищуючи її імідж. Erasmus+ базується на досягненнях більш ніж 25-річної співпраці, що фінансується Європою, у сферах освіти, навчання та молоді, надаючи як внутрішньоєвропейські, так і міжнародні можливості розвитку [35]. Основними цілями Erasmus+ є підвищення якості освіти в Європі, розвиток мобільності та культурних зв'язків між країнами ЄС.

Erasmus Student Network Ukraine – студентська організація національного рівня. Ця студентська організація досить нова (заснована у 2018 році). Їхня місія це надати можливості для розвитку та культурного обміну. Також змотивована молодь, прагне до нових зв'язків та зробити перебування іноземців дивовижним в Україні. Розробляючи такі освітні тури та заходи, волонтери застосовують інклюзивний підхід, роблячи їх доступними для різноманітного кола учасників.

Основною місією туру є збільшити кількість туристів, ми знаємо, що Україна має величезний потенціал, тому такі освітні тури можуть стати головним інструментом для залучення іноземних та місцевих туристів.

Програма освітнього туру «Пізнаємо Україну разом» (Let's discover Ukraine together) розрахована на 5 днів та максимум 6 учасників.

Наш тур буде відбуватись в Києві, столиці України. Місто, яке має численні місця відпочинку, має багату історію, та пропонує найкращі можливості.

До програми туру буде включено: уроки української мови як іноземної; кулінарні майстер-класи; екскурсії; кіно-сесії, лекції історії України. Мова проведення освітнього туру – англійська, українська.

Тур «Пізнаємо Україну разом» (Let's discover Ukraine together) запланований на середину травня. Перед туром, кожен учасник отримає лист на електронну пошту, з усіма потрібними контактами та інформацією.

3.3.1 Програма туру

День 1. Знайомство з Україною:

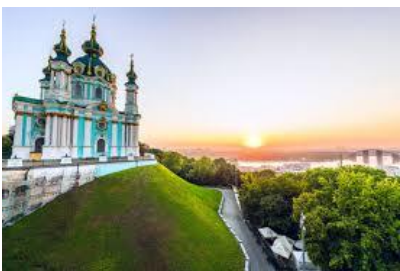
- 9:00 – зустріч групи в Києві (жд вокзал).
- 10:00 – Сніданок в Octo tower. Ідеальне місце для зустрічей та вечірок. Просторий заклад, з терасами, виходом на дах. У програмі знайомство з групою та розповідь про кожен день туру.
- 12:00 – Перша екскурсія Києвом. Церкви в Києві вражаючі, архітектура дивовижна. Відвідування Контрактової площі, Києво-Могилянської академії, Андріївського узвозу.
- 14:00 – Обід в українському ресторані Опанас. Один з найколеритніших ресторанів Києва, для тих хто хоче спробувати українську кухню це найкраще місце.
- 16:00 – Театр на Подолі. Європейський театр, у якому наявний мінімалізм. Можливість подивитись виставу з перекладом на англійську мову.
- 19:00 – Вечеря у ресторані української кухні SHO.
- 20:00 – Прогулянка вечірнім Хрещатиком.

Характеристика об'єктів

Києво-Могилянська академія- академія заснована у 1615 році. Національний університет «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА) — один із провідних дослідницьких університетів

України. НаУКМА радо вітає європейських студентів, які приїжджають до Києво-Могилянки та України для семестрової або річної академічної мобільності в рамках програми Erasmus+. Незалежно від того, чи шукаєте ви місце, щоб отримати ступінь бакалавра чи продовжити ступінь магістра, чи плануєте розвивати свою професійну компетентність шляхом проведення наукових досліджень, чи, можливо, вас цікавить лише кілька окремих курсів –Києво-Могилянська академія приймає усіх охочих.

Андріївський узвіз- Андріївський узвіз, або, як її ласкаво називають місцеві жителі, найчарівніша вулиця. Назва походить від красивої та складної церкви, побудованої з 1749 по 1754 роки, яка називалася Андріївською церквою. На вулиці

можна придбати багато сувенірів, українського одягу, аксесуарів і не тільки. Андріївський узвіз був первісною дорогою, яка вела від торгового центру біля пристаней, що на Подолі, аж до Верхнього міста, де проживає вся шляхта. Атмосфера міста та бруковані вулички узвозу повертають вас у прекрасний час історії, який дуже мало змінився з тих днів.

Контрактова площа - Контрактова площа - одна з найстаріших у Києві, виникла ще за часів Київської Русі.

У 15 столітті тут була побудована ратуша, пізніше – старовинна фонтан Самсон. У 16-18 століттях біля площі знаходився Братський монастир. Назва контрактова площа виникла тому, що саме на цій площі київські купці укладали договори, та проводили міжнародні ярмарки.

Театр на Подолі – Театр знаходиться на Андріївському узвозі, за адресою Андріївський узвіз 20 А. Театр позиціонує себе як європейський. Новий зал, у якому знаходяться сучасні технології. Ці технології дозволяють працювати без декорації. У залі навіть є 5D ефект, який забезпечує розпилення запахів. Також у цьому театрі є можливість пройти театральні майстер-класи, навіть для дітей. Театр на

Подолі – театр для всіх.

Хрещатик - У ХІХ столітті Хрещатик став місцем прогулянок громадян усіх станів і соціальних груп, де панував європейський блиск, зосереджувались розваги, вирувало вуличне життя. Хрещатик — головна вулиця Києва, Україна. Протяжність вулиці 1,2 км. Він простягається від Європейської площі через Майдан до Бессарабської площі, де розташований Бессарабський ринок. У вихідні та святкові дні територія відрізана від транспорту та повністю пішохідна.

День 2. Пізнаємо культуру.

- 10:00 – Сніданок у Chicken Kyiv.
- 11:00 – Екскурсія Києво-Печерською лаврою.
- 12:00 – Монумент-скульптура «Батьківщина-Мати».
- 13:00 – Обід у закладі Молодість.
- 14:00 – Українська мова як іноземна у всеукраїнському молодіжному центрі Києва.
- 16:00 – Qrim, Jamala, Національний симфонічний оркестр України, Національна опера імені Тараса Шевченка.
- 19:00 – Вечеря в закладі української кухні О, Панас.

Характеристика об'єктів

Києво-Печерська лавра. На його території лаври не лише церкви, вежі та підземна система печер, а й одні з найцікавіших музеїв Києва. Заснована в 1051

році монахами Антонієм і Феодосієм, Лавра була покликана поширювати новоприйняту християнську релігію на території Київської Русі. Тут істориком Нестором була написана видатна слов'янська історія «Літопис минулих літ». Лавра пройшла через низку відроджень і катастрофічних пожеж, перш ніж у XVIII столітті була здебільшого перебудована з переважаючим впливом бароко. У 1926 році його зробили музеєм, але в 1988 році частково повернули Українській православної церкві. Однією з особливостей є можливість проведення турів англійською

мовою.

Батьківщина-Мати - Загальна вага скульптури «Батьківщина-мати» становить 650 тонн. У остаточному вигляді висота пам'ятника-скульптури «Батьківщина-мати»

становить 62 метри, враховуючи висоту постаменту – 102 метри. У правій руці "Батьківщина-мати" тримає 16-метровий меч вагою понад 9 тонн, а в лівій руці - щит розміром 13*8 метрів вагою 13 тонн. Для відвідувачів монумента-скульптури «Батьківщина-мати» є унікальна можливість піднятися на оглядові майданчики, розташовані на висоті 36,6 91 метр, і подивитися на панораму Києва з висоти пташиного польоту.

Національна опера імені Тараса Шевченка.

Опера заснована у 1867 році. Зала опери вміщує 1300 глядачів. Традиції виконавства Національної опери України сформувалися на міцній основі ідеального професіоналізму та естетики європейського гуманізму. Протягом усієї своєї професійної діяльності перший український театр сповідував 2 основні ідеї – був справжньою музичною академією і водночас творчою лабораторією, де народжувалися сотні оперних і балетних вистав, багато з яких увійшли до Золотого фонду української культури.

День 3. Традиції української кухні

- 10:00 – Сніданок у Львівській майстерні шоколаду.
- 12:00 – Кулінарний майстер-клас. Приготуванні українського борщу у кулінарному просторі ГастроЛофт.
- 16:00 – Прогулянка Маріїнським парком.
- 17:00 – Українська мова як іноземна у всеукраїнському молодіжному центрі Києва.
- 19:00 – Вечеря у закладі української кухні SHO.

День 4. Українське кіно.

- 10:00 – Сніданок у Пузатій Хаті.
- 11:00– 15:00 – кіносеанс у всеукраїнському молодіжному центрі Києва. Фільми українською мовою та англійськими субтитрами: Тіні забутих предків, Гетьман.
- 16:00 – Київська перепічка.
- 17:00 – Лекція з історії України.
- 18:00 – Українська мова як іноземна у всеукраїнському молодіжному центрі Києва.
- 20:00 – Вечеря у ресторані «Канапа»

День 5. Завершальний

- 11:00 – Майстер-клас з приготування вареників.
- 14:00 – Українська мова як іноземна у всеукраїнському молодіжному центрі Києва.
- 16:00 – Майстер-клас з народних танців у школі Wonders of Ukraine.
- 18:00 – Вечеря у Львівській реберні.
- 20:00 – Українська опера «Запорожець за Дунаєм» у Національній філармонії України.

3.3.2 Реклама туру

Для популяризації туру необхідна якісна та ефективна реклама. Соцмережі-найкращий інструмент для поширення реклами. Банер освітнього туру буде завантажений на офіційні сторінки Erasmus Student Network, такі як Facebook та Instagram. Для ще більшого розповсюдження ми надішлемо рекламу до телеграм каналів, які представляють студентську раду університетів, так це спрацює не тільки для іноземців, проте для української молоді, яка може теж приймати участь в освітньому турі.

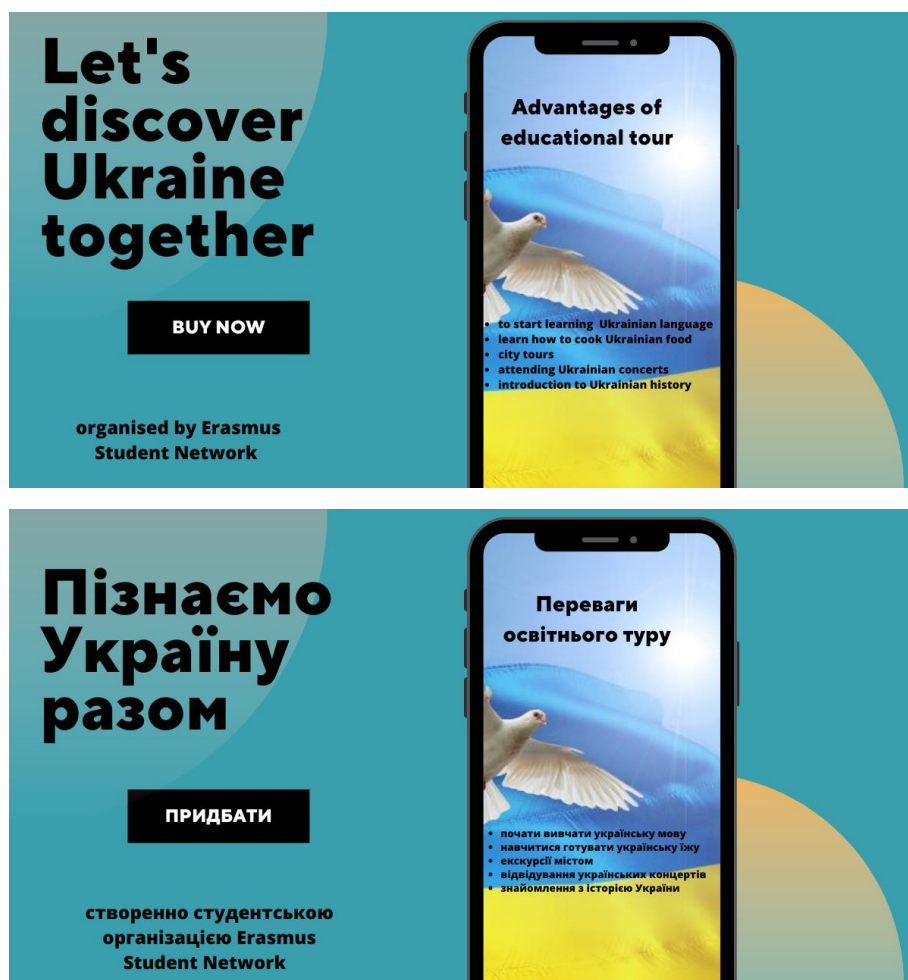

Рис.3.2.2 Реклама освітнього туру «Пізнаємо Україну разом» (Let's discover Ukraine together).

Ми розробили власний банер, для ефективної роботи реклами. Запропонували варіант англійською та українською мовами, щоб спрацював контент для більшої аудиторії.

Створення сайту. Ще один ефективний інструмент для поширення та продажу туру. На сайті будуть публікуватись новини, цікава інформація для подорожуючих в Україну, статті про культурні та історичні місця України. На сайті буде опис та програма туру з фото та відео. Це зробить освітній тур ще більш привабливим для потенційних клієнтів. Також буде опубліковано відгуки після проведення першого туру. Учасники зможуть завантажувати власні фото та писати коментарі. Більше того, ми запровадимо фотогалерею, де будуть розміщені фото з минулих турів, та завантажені фото майбутніх нових локацій. Також можна публікувати питання, що саме хотіли б побачити туристи, їхні вподобання і тд.

Співпраця з університетами. Участь в освітньому турі, можуть брати люди різних вікових категорій . Проте переважна більшість наша аудиторія це молодь. Тому розповсюдження реклами через канали університетів, це чудова можливість привернути увагу наших студентів. Тур «Пізнаємо Україну разом» (Let's discover Ukraine together) навчить готувати, танцювати та змотивує вчити українську мову та історію, тому для студентів цей тур це гарна нагода навчитись новому або удосконалити свої навички.

Співпраця з туроператорами. Співпраця з туроператорами надасть можливість збільшити кількість потенційних клієнтів. Адже туроператори можуть використовувати email-marketing, тобто відправляти листи поштою. У цих листах може міститись інформація про актуальні тури або просто корисна інформація. Це дає можливість поширити рекламу серед більшої аудиторії, та привабить потенційних клієнтів.

3.3.3 Калькуляція туру

Організацією туру займатимуться волонтери Erasmus+, тому ціна туру досить символічна – 1000 гривень. Усі зібрані кошти будуть відправленні ЗСУ.

У вартість туру входить	У вартість туру НЕ входить
1. Екскурсії	1. Проїзд
2. Кіноперегляди	2. Житло
3. Заняття української мови	3. Харчування / відвідування закладів
4. Лекції, семінари.	4. Похід в оперу/ філармонію
5. Танцювальні майстер-класи	5. Кулінарні майстер-класи

Додаткові витрати:

1. Ціна квитка Qrim, Jamala, Національний симфонічний оркестр України, Національна опера імені Тараса Шевченка складає від 500 гривень
2. Сніданок в середньому 135 гривень.
3. Вечеря від 250 гривень.
4. Квитки на українська опера «Запорожець за Дунаєм» у Національній філармонії України від 250 гривень.
5. Кулінарні майстер-класи 200 гривень.

Витрати туристів на транспорті послуги під час туру можуть бути різними, в залежності від виду транспорту, яким буде користуватись турист.

Загальна вартість туру складатиме 2335 гривень, з усіма додатковими розвагами , окрім житла, проїзду/перельоту та власних витрат.

Місце ночівлі у Києві буде залежити від ваших інтересів та власного бюджету.

Варіанти ночівлі: Хостели (Dream Hostel Kyiv, Podol hostel, Yourhostel) середня вартість складає 10-15 доларів за добу.

Airbnb: середня вартість 50-60 доларів за добу.

Готелі: середня вартість 90-167 доларів за добу (готелі за доступними цінами Ibis Kiev City Center, ibis Kiev Railway Station та готель Україна; готелі

середнього рівня Radisson Blu Hotel, Kiev, Premier Hotel Lybid та City Hotel; розкішні, дорожчі- Hyatt Regency Kiev, InterContinental Kiev та Hilton Kyiv).

Перед будь-якою поїздкою потрібно детально спланувати свою подорож. Поради, які стануть у пригоді перед поїздкою в Україну:

- Перевірте вимоги щодо паспорта та візи (переконайтеся, що ваш паспорт дійсний щонайменше шість місяців після запланованої дати виїзду);
- Розплануйте власний бюджет, перевірте завчасно ціни на житло та наявність місць онлайн;
- Отримайте страхування;
- Переконайтеся, що у вас є усі необхідні документи (паспорт, квитки, їх копії, заброньоване житло).
- Не забувайте про адаптери та перехідники;
- Не забувайте перевірити погоду та взяти необхідний одяг.

Запропонований освітній тур має волонтерський характер. Це ініціатива, допомогти ЗСУ, тому це гарна можливість підтримати Україну та водночас розширити свої знання. Усі дні тури гарно сплановані, немає вікового обмеження та є час на перерву та відпочинок.

Висновки до третього розділу

Освітній туризм тісно пов'язаний з освітньою міграцією. Освітній туризм – це подорож з метою навчання, освітня міграція це теж подорож метою, якої є здобуття знання. Відмінність даних типів подорожей полягає у їхній тривалості. Наприклад, освітня міграція – довгострокова, з можливістю залишитись проживати у певній країні.

Через певні чинники (такі як привабливіші освітні послуги за кордоном, кращий економічний розвиток країн, війна в Україні, низький рівень зарплатні і тд.), що впливають на освітню міграцію українців, ми визначили шляхи оптимізації міграції з України. Проаналізувавши питання освітнього туризму та впливу його на освітню міграцію, ми запропонували такі шляхи покращення: збільшення освітнього бюджету, доступні ціни, покращення якості освіти в Україні, запровадження грантів, стипендій.

Під час нашого дослідження, ми зробили висновок, що освітній туризм в Україні не достатньо поширений. Ми визначили, що освітній туризм має багато перспектив, та може бути привабливим для туристів, якщо правильно розвивати його та поширювати. Наприклад, діджиталізувати, завдяки цифровим платформам можна бронювати тури, дізнаватись нову інформацію, чи брати участь в віртуальних турах, освітніх курсах, наприклад, майстер-класах, семінарах лекціях.

Також ми запропонували ефективні способи поширення турів, через соцмережі, наприклад: Instagram, Facebook. Для залучення більшої аудиторії, просувати освітні тури та різноманітні курси, стажування, майстер-класи через сторінки Erasmus+, також створювати гарний та привабливий контент, лаконічний та інформаційний для туристів. Створювати ярмарки, представляти Україну та наші дестинації на міжнародному рівні.

Ми розробили освітній тур «Пізнаємо Україну разом». Цей тур досить унікальний і не схожий ні на будь-який інший. Однією з особливостю туру, є його організація. Волонтери Erasmus+ у Києві беруть участі в його створені. Ціна туру дуже доступна, адже головною метою, є передати кошти на ЗСУ. Перевагою туру є участь людей різної вікової категорії, розширення кругозору, нові, унікальні знання про Україну, нові зв'язки з людьми з інших країн.

Ми розробили ефективний спосіб поширення реклами туру, а саме створили банер, також сайт туру, соцмережі. Однією із особливостей поширення є надання інформації університетам, та співпраця з програмами

обміну та з туристичними агенціями для ще більшого залучення потенційних клієнтів.

Ми запропонували, доступні ціни, та розрахували витрати на певні тури, які не включені у вартість, та ймовірні витрати на житло та заклади харчування.

Загальна вартість туру залежатиме від власних витрат туриста.

ВИСНОВКИ

Завдяки освітнім подорожам люди можуть розширити свій світогляд, досягти певних цілей, підвищити впевненість у собі, отримати нові знання, дізнатись та дослідити культуру та історію іншої країни. Окрім активностей і розваг, туристи можуть відчуті неймовірні освітні, соціальні та міжособистісні переваги, подорожуючи під час туру.

У ході нашого дослідження ми виявили що ж таке освітній туризм. Завдяки порівнянню визначень наведених науковцями, ми дійшли висновку, що освітній туризм- це подорож метою, якої є отримання певних знань та навичок.

Також ми виділили місце освітнього туризму серед інших видів. Дізнались, що освітній туризм має зв'язки з екологічним, пізнавальним, спортивним, культурним видами.

Ми визначили головні види освітнього туризму, такі як :

- освітні поїздки з метою стажування;
- освітні поїздки з метою вивчення іноземних мов;
- освітні поїздки до установ, з метою отримання кваліфікації;
- участь у семінарах, конференціях, конгресах, творчих майстернях та майстер-класах;
- спортивні тури/змагання.

Виокремили етапи розвитку освітнього туризму: перший етап (зародження освітнього туризму або пізнавально-торговельний), другий етап

(елітарний, Гран тур, подорожі за кордон з метою вивчення мов, брали участь британські аристократи; третій етап сучасний (розвиток інфраструктури, міжнародних відносин, програм обмінів).

Зазначили основні фактори, що впливають на розвиток освітнього туризму, а саме розвиток транспортної системи, кращий рівень освітніх послуг, розвиток програм обміну, наявність відповідних туристичних послуг.

Більше того визначили фактори, що стримують розвиток освітнього туризму: військові кризи, війна, фінансова нестабільність населення, віртуальний туризм, онлайн навчання.

Використали ряд методів, які допомогли нам у написанні нашої роботи, а саме: описовим, статистичним, методом аналізу, також для нашої практичної частини скористались методикою розробки туру.

Перед тим як оцінити стан освітнього туризму в Україні, ми проаналізували освітній туризм у Великій Британії та Німеччині. Визначили найпопулярніші дестинації (у Великій Британії такі як Лондон, Ліверпуль, Оксфорд, Кембрідж, Стратфорд -на- Ейвоні; Німеччині – Берлін, Мюнхен, Гамбург), послуги що надаються, та кількість осіб що користуються такими послугами. Проаналізували статистику, та за результатами, порівняли з Україною. Виокремили туроператорів, що пропонують послуги у Великій Британії та Німеччині. Зробили висновок, що освітній туризм в наведених країнах на високому рівні. Більшість туристів, які відвідують ці країни подорожують з метою вивчення мов, пройти стажування, спортивні змагання, чи музичні курси. Адже це розвинуті та провідні країни з якісною освітою та найкращими перспективами.

Для визначення стану освітнього туризму в Україні, ми віділили етапи розвитку такі як: радянський (1945-1991), пострадянський (1991-2005) та сучасний (з 2014). Також визначили найпопулярніші дестинації такі як Київ, Львів, Харків та Одеса. Визначили, що освітній туризм займає тільки 3.84% серед інших видів туризму в Україні. Дослідили, що зовсім невелика кількість туроператорів, що пропонують освітні послуги в Україні, серед таких:

GoUkraine, Active Ukraine, Study Tours Ukraine, Ukraine Cultural trip, Barout, Ukrainian Adventures, Study.ua. Підвели підсумки, що освітній туризм тільки набирає своїх оборотів, та має досить довгий та важкий шлях до розвитку.

Серед видів освітнього туризму в Україні популярними напрямками є : лінгвістичний, спеціалізований, спортивно-розважальний, творчий. Також існують чинники, що вплинули на розвиток освітнього туризму: легкість транспортування, доступні ціни, велика кількість обмінів, рівень освіти. Серед воєнних реалій, існують чинники, що стримують розвиток освітнього туризму в Україні та мають негативний характер, серед таких: політична ситуація в Україні, погіршення рівня освіти, скорочення фінансувань університетів, закриття авіаційного простору, відсутність безпеки, окупація міст та наукових установ.

Визначили тісний зв'язок освітнього туризму з освітньою міграцією. Серед чинників, що впливають на освітню міграцію з України є : престижні освітні послуги за кордоном, кращий економічний розвиток країн, низька заробітна плата в Україні, невеликі перспективи, війна.

Також запропонували основні шляхи оптимізації освітньої міграції з України: розробка освітніх турів, підвищення освіти, фінансування та підтримка академічної мобільності, реставрація, модернізація. Можливість отримати подвійний диплом, можливість надавати послуги, фінансово нестабільним особам.

Україна має багато перспектив у сфері освітнього туризму. Для реалізації та поширення дестинацій та освітніх турів Україною, ми запропонували низку порад, серед яких – діджиталізувати туризм, адже завдяки інтернету люди в більшості дізнаються про всі новини. Coursera. Створити курси для популяризації української культури та мови. PR та реклама- залучити ще більшу аудиторію через соцмережі. Освітні ярмарки- представляти Україну на міжнародних виступах.

У нашій практичній частині ми розробили тур під назвою «Пізнаємо Україну разом» який спрямований краще зрозуміти Україну, традиції,

культуру та мову. У розробці туру братимуть участь волонтери Erasmus+ , тому ціна туру досить символічна. Усі зібрані кошти будуть передані ЗСУ. У турі буде можливість познайомитись з українською мовою, послухати лекції з історії України, взяти участь в кулінарних, танцювальних майстер-класах. Відвідати цікаві екскурсії Києвом, подивитись українські фільми, сходити в оперу, філармонію та звичайно спробувати традиційну українську кухню.

Отож можемо зробити висновок, що Україна має величезні перспективи та можливості у сфері туризму, особливо в освітньому напрямку. Звичайно, на сьогоднішній день існують фактори, що заважають розвитку, проте наполеглива праця та мотивація допоможуть розвинути освітній туризм в Україні. Для цього, перш за все, нам потрібно перемогти над ворогом, адже війна це перший і головний фактор, який заважає розвитку не тільки туризму, а усіх важливих сфер. Тому для популяризації української культури та залученню іноземців, ми повинні створювати якісний продукт, та надавати туристичні послуги, які будуть на високому рівні, а для цього нам потрібні кваліфіковані фахівці та безпечна Україна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ф. Ф. Шандор, Кляп М.П. Сучасні різновиди туризму - - Знання, 2013. — 334с.
2. Види туризму. Освітній туризм. URL: https://ukasko.ua/uk/blog/jaki-buvajut-vidi-turizmu#h_525407002125491629988293558
3. Ткачук. Л.М. Освітній туризм у світі й в Україні — 147-153с.
4. Voleva I. Origins and Characteristics of educational tourism — 185-192с.
5. Шевчук А. Етапи розвитку туризму як соціально-економічного й культурно-освітнього явища — 15-19с.
6. Скляр Г. П. Туризмологія URL: http://www.tourism.puet.edu.ua/files/lic2016/tl_oc.pdf
7. Артемова О.М., Козлова В.А. Основи гостинності та туризму. Основні види туризму URL: <https://infotour.in.ua/artemova7.htm>
8. Класифікація туризму за формами і видами URL: <https://buklib.net/books/27326/>
9. Основні поняття та визначення туризму URL: http://turizmo-znavstvo.blogspot.com/2014/04/2_14.html
10. Романів П.В., Жук І.З. Основи туризму: Навчально-методичні матеріали. – Львів, 2013. – 65 с.
11. The History of Tourism: Structures on the Path to Modernity URL: <http://iegego.eu/en/threads/europe-on-the-road/the-history-of-tourism>
12. The Educational Origins of Tourism URL: <http://alanmachinwork.net/The-Educational-Origins-of-Tourism>
13. Зародження та розвиток освітнього туризму в світі і в Україні URL: https://vuzlit.com/349143/zarodzhennya_rozvitok_osvitnogo_turizmu_sviti_ukrayini

14. Мальська М, Паньків Н, Ховалко А, Історія виникнення туризму. Львів, — 88 с
15. Писаревський І.М., Погасій С.О., Андренко І.Б., Покоłodна М.М., Сегеда І.В. Організація туризму, Харків, 2008, — 541с.
16. Characteristics and Implications of British Educational Tourism — 259-262с.
17. The Phenomen of educational tourism in the context of modern british education, 2019, — 351-269с.
18. Top Countries of Origin of International Students in the UK URL: <https://www.studying-in-uk.org/international-student-statistics-in-uk/>
19. Educational tours in Liverpool URL: https://www.nstgroup.co.uk/trip-results?SubjectId=&CountryId=40&DestinationId=121&GroupTypeId=&priceMax=&sortOrder=&gclid=Cj0KCOiArsefBhCbARIsAP98hXQOdZBi-z1MFUY_qSl8BCX9evqA4pju0RRYSIZ6r6XNWcJsyP035PYaAvPyEALw_wcB
20. Germany International Student Statistics URL: <https://erudera.com/statistics/germany/germany-international-student-statistics/>
21. Best Cities in Germany for International Students URL: <https://www.studying-in-germany.org/best-cities-in-germany-for-international-students/>
22. Educational system in Ukraine, Kyiv, 2010. — 10с.
23. International students in Ukraine URL: <https://www.eaie.org/blog/international-education-ukraine.html>
24. Шкарлет, С. Вітренко А, Виклики системі освіти України в умовах воєнного стану, Київ, 2023, — 12 с.
25. Study in Ukraine URL: <http://www.studyinukraine.org/history.shtml>
26. Хан Є. Академічна мобільність. Український досвід співпраці, 2017, — 53с.
27. Коржилов Л.І. , Місце освітнього туризму в Україні, Харків, 2014 — 8с.

28. Коваленко А. Основні фактори розвитку ринку освітнього туризму в Україні, Одеса, 2021 — 24-29с.
29. Foreign students in Ukraine attracted by affordable education URL: <https://archive.kyivpost.com/ukraine-politics/foreign-students-in-ukraine-attracted-by-decent-affordable-education-system.html>
30. Number of Ukrainian and foreign students in Ukraine URL: https://www.researchgate.net/figure/Dynamics-of-the-number-of-foreign-students-in-Ukraine-and-Ukrainian-students-abroad-in_fig2_363933266
31. Digitalization as a future URL: <https://worktrips.com/en/blog/digitization-as-the-future-of-tourism/>
32. Digital Marketing Strategies in Educational Tourism: A Social Media Perspective, 2020,— 114-121с.
33. Role of Social Media in Promoting Education Tourism, 2017,— 2с.
34. Erasmus introduction URL: <https://www.erasmusplus.is/media/expert-training-eplus/Erasmus+-Briefing-Sheet.pdf>
35. Любіцева О.О. Методика розробки турів URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/любіцева.pdf>
36. Яровенко Т.С. Тенденції та проблеми розвитку освіти в Україні, — 167-169с.
37. Cultural and educational tourism URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202211/20221181.pdf
38. Dichek N, To the origins of social education in Ukraine (the 1920s): humanism or proletarian expediency , 2022, — 142
39. Перспективи освітнього туризму в Україні URL: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/3436/3135>